

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Viranomaiset eivät pystyneet pitämään huolta

Koskelan henkirikokseen liittyvä verkkokeskustelu Helsingin Sanomissa

Maaria Partanen
Maisterintutkielma
Sosiaalitieteiden maisteriohjelma
Lapsi ja perhepalveluiden sosiaa-
lityö
Valtiotieteellinen tiedekunta
Helsingin yliopisto
Elokuu 2021

Tiivistelmä

Tiedekunta: Valtiotieteellinen tiedekunta

Koulutusohjelma: Sosiaalityön maisteriohjelma

Opintosuunta: Lasten ja perhepalveluiden sosiaalityö / Sosiaalitieteiden maisteriohjelma

Tekijä: Maaria Partanen

Työn nimi: Viranomaiset eivät pystyneet pitämään huolta. Koskelan henkirikokseen liittyvä keskustelu Helsingin Sanomissa

Työn laji: Maisterintutkielma

Kuukausi ja vuosi: Elokuu 2021

Sivumäärä: 71 sivua

Avainsanat: Huolenpito, kommentointi, koulu, lastensuojelu, lapsiperheet, palvelujärjestelmä, verkkokeskustelu, väkivalta

Ohjaaja tai ohjaajat: Aino Kääriäinen

Säilytyspaikka: Helsingin yliopiston kirjasto, Helsinki University Library

Tiivistelmä:

Keskustelu suomalaisen yhteiskunnan tarjoamasta tuesta lapsille ja nuorille on ollut viime aikoina runsasta. Tähän on osin vaikuttanut vuoden 2020 tapahtuneet kuusi henkirikosta, joiden tekijöiksi epäiltiin alaikäisiä henkilöitä. Yksi näistä oli Helsingin Koskelassa 16-vuotiaaseen nuoreen kohdistunut henkirikos, jossa tekijöiksi epäiltiin kolmea samanikäistä nuorta. Tämän maisterintutkielman tutkimustehtävänä on selvittää, mitä sosiaalihuollon palvelujärjestelmästä kirjoitetaan Koskelan henkirikosta koskeissa verkkokeskusteluissa Helsingin Sanomissa. Tutkimustehtävää taustoittavat aiemmat tutkimushavainnot verkkokeskustelun piirteistä sekä väkivallan uutisoinnista ja kommentoinnista. Tämän lisäksi teoriaosuudessa syvennyttään tarkastelemaan lasten sekä nuorten hyvinvoinnin ja hyvinvointivaltion käsitettä ja luodaan katsaus sosiaalihuollon palvelujärjestelmään ja pahuuden ilmenemiseen yhteiskunnassa.

Tutkielmassa vastataan kolmeen tutkimuskysymykseen: 1) Ketkä puhuvat sosiaalihuollon palvelujärjestelmästä Helsingin sanomien verkkokeskusteluissa? 2) Mistä verkkokeskusteluissa puhutaan sosiaalihuollon palvelujärjestelmään liittyen? ja 3) Miten verkkokeskusteluissa puhutaan sosiaalihuollon palvelujärjestelmästä? Tutkimusaineisto koostuu 31:stä Helsingin Sanomien verkkopalvelussa julkaistusta verkkoartikkelista ja niihin kirjoitetuista kommentteista. Kommentteja verkkoartikkeleissa oli yhteensä 1632. Tutkimusaineisto analysoitiin hyödyntämällä laadullista sisällön erittelyä ja sisällönanalyysejä. Kommenttien tekstinvälisyyttä eli intertekstuaalisuutta tarkasteltiin intertekstuaalisen geneettisen kytkennän avulla. Kommentteissa esiintyvää vastapuheetta havainnoitiin vastapuheen käsitteen keinoin.

Tutkimusaineistosta oli löydettävissä neljä puhujaryhmää. Puhujaryhmät olivat koulukiusaamista kokeneet, koulukiusattujen vanhemmat, eri palveluissa työskentelevät ammattilaiset sekä muut, joihin kuului koulukiusattuja puolustaneita henkilöitä sekä lastensuojelun entisiä asiakkaita. Keskeisiä teemoja, joista kommentoijat keskustelivat, olivat: kiusaaminen vaikeasti ratkaistavana ilmiönä, eri toimijoihin liitetty vastuupuhe, koulukiusaamista ennaltaehkäisevät toimet ja kovemmat rangaistukset sekä KiVa koulu -toimenpidemalliin kohdistuva kritiikki. Kommenttien välinen intertekstuaalisuus tuli näkyväksi selkeimmin toisen kommentoijan vastatessa toiseen kommenttiin. Tämänkaltaista tekstienvälisyyttä oli havaittavissa eniten koulukiusaamista kokeneiden vanhempien välillä silloin, kun he jakoivat kokemuksiaan koulukiusaamiseen puuttumisesta. Vastapuheena korostuivat opettajien toimintaa puolustavat kannanotot, joilla pyrittiin havainnollistamaan näkyvän toiminnan taustalle jääviä tekijöitä. Tutkimustulosten perusteella on nähtävissä muun muassa tarve tutkia KiVa koulu -toimenpidemalliin yhtenä kiusaamiseen puuttumisen keinona käytettyä selvityskeskustelua, erityisesti näihin keskusteluihin osallistuvien lasten ja nuorten näkökulmasta.

Sisällys

1	Johdanto	4
2	Verkkokeskustelun piirteet ja väkivallan kommentointi	6
2.1	Verkkokeskustelun piirteet	6
2.2	Väkivallan uutisointi ja kommentointi	8
3	Hyvinvointi, palvelujärjestelmä ja pahuuden kohtaaminen	9
3.1	Hyvinvointi ja hyvinvointivaltio	9
3.2	Sosiaalihuollon palvelujärjestelmä	11
3.3	Pahuuden kohtaaminen	13
4	Kriisit ja muutoksen tarpeet	14
5	Tutkimustehtävä, tutkimuskysymykset ja tutkimuseettinen pohdinta	17
6	Aineistonkeruu ja aineisto	18
6.1	Aineiston muodostaminen	19
6.2	Tekstin hahmottaminen, intertekstuaalisuus ja vastapuhe	23
7	Analyysi	25
8	Ketkä puhuvat?	32
8.1	Koulukiusaamista kokeneet	33
8.2	Vanhemmat	35
8.3	Ammattilaiset	38
8.4	Muut	41
9	Mistä puhutaan?	42
9.1	Kiusaamisen pirullinen dynamiikka	43
9.2	Vastuupuhe	45
9.3	Ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä vai kovempia rangaistuksia	51
9.4	KiVa Koulu -toimenpidemalliin kohdistettu kritiikki	56
10	Miten puhutaan?	57
11	Johtopäätökset	63
	Lähteet	67

1 Johdanto

Joulukuussa 2020 useissa eri medioissa otsikoihin nousi Helsingin Koskelassa 16-vuotiaaseen nuoreen kohdistunut henkirikos, jonka tekijöiksi epäiltiin kolmea saman ikäistä nuorta (Helsingin Sanomat 9.12.2020; Iltalehti 9.12.2020; Yle 10.12.2020). Poliisi tiedotti huoltajien suostumuksella julkisuuteen uhrin olleen lastensuojelun asiakas ja kodin ulkopuolelle sijoitettu nuori, sillä poliisi toivoi poikkeuksellisen törkeän henkirikoksen synnyttävän yhteiskunnassa pohdintaa siitä, miten alaikäisiä voitaisiin suojella paremmin ja, että esimerkiksi koululla sekä lastensuojelulla olisi tähän tarvittavat keinot ja resurssit (HS 18.12.2020). Tätä traagista tapahtumaa otsikoitiin mediassa huomiota herättävästi ”*Viranomaiset pettivät Koskelan surman uhrin – lastenkoti ei etsinyt poikaa, vaikka vanhemmat pyysivät, koulusta paljastui puutteita*” (Yle 12.2.2021). Koulun riittävät resurssit puuttua esimerkiksi koulukiusaamiseen nousivat keskustelunaiheeksi, kun uutismedioissa tuotiin esiin uhrin pitkään jatkunut kiusaaminen koulussa (Helsingin Sanomat 15.1.2021).

On tärkeää kohdistaa huomio ajankohtaisiin ilmiöihin ja siihen, mitä ja miten niistä kirjoitetaan ja kuinka ihmiset suhtautuvat niihin erilaisissa yhteyksissä kuten esimerkiksi verkossa keskustellessaan. Eri verkkoalustat tarjoavat miltei kenelle tahansa mahdollisuuden saada äänensä kuuluviin (Hakala & Vesa 2013). Tässä maisterintutkielmassa tarkastelen, minkälaista keskustelua Helsingin Sanomien verkkopalvelussa käydään Koskelassa tapahtuneesta henkirikoksesta. Tarkastelunkohteeni tässä tutkielmassa on sosiaalihuollon palvelujärjestelmää käsittelevä tai sitä sivuava keskustelu Helsingin Sanomien verkkoartikkelien kommenttiketjuissa. Tähän, kuten vastaaviin keskusteluihin, osallistutaan kommentoimalla; toisin sanoen verkkouutisten yhteyteen kirjoitetuista kommentteista on mahdollista löytää keskustelullisia piirteitä (Kangaspunta 2016, 45). Tämän lisäksi verkossa käytyjä keskusteluita voidaan lukea ilman, että konkreettisesti osallistutaan keskusteluun. Tässä tutkielmassa tarkoitan verkkoartikkelilla Helsingin Sanomien verkkopalvelussa julkaistua uutisjuttua ja verkkokeskustelulla verkkoartikkeleihin kirjoitettuja kommentteja ja niistä muodostuvia kommenttiketjuja.

Tämän maisterintutkielman tutkimusaineisto koostuu Helsingin Sanomien Koskelan henkirikokseen liittyvien verkkoartikkeleiden kommenteista. Osa Helsingin Sanomien verkkoartikkeleista vaatii maksullisen lukuoikeuden. Kaikille avointen verkkoartikkeleiden kommenttiketjut ovat vapaasti luettavissa uutisartikkelin alta. Lukuoikeuden vaativien artikkeleiden kommentit ovat näkyvissä vain tilaajille. Kommentit sisältävät erilaisia näkemyksiä ja ajatuksia sen hetkisistä uutisaiheista, ja kommentoinnin avulla voidaan pyrkiä luomaan ymmärrystä ajankohtaisista ilmiöistä. Ajankohtaiset kysymykset voivat osaltaan koskettaa sosiaalityön eri osa-alueita. Sosiaalityön näkökulmasta katsottuna onkin merkityksellistä tarkastella suomalaiseen hyvinvointivaltioon ja sosiaalihuollon palvelujärjestelmään liittyvää keskustelua. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi on keskeistä pohtia, miten palvelujärjestelmä voisi vastata heidän tuentarpeisiinsa paremmin.

Poikkeuksellinen tapahtuma on herättänyt monenlaisia tunteita ja siitä kirjoitettujen uutisten lukeminen voi olla vaikeaa. Tutkimusprosessin alussa odotin kommenttien sisältävän vaihtelevia näkemyksiä ja kannanottoja tapahtuneesta, tekijöistä ja uhrista. Havaintoja tehdessäni kiinnitin huomioni kuitenkin sosiaalihuollon palvelujärjestelmästä käytävään keskusteluun ja kommentointiin. Jätin tapahtuneesta henkirikoksesta ja siihen liittyvistä henkilöistä käydyn keskustelun analyysini ulkopuolelle. Samalla kuitenkin tiedostin, että laajasti järkyttänyt tapahtuma saattoi mahdollisesti vaikuttaa keskustelun eri vaihteisiin.

Tämä tutkielma rakentuu siten, että toisessa luvussa käyn läpi aiempaa tutkimusta verkko keskustelun piirteistä ja väkivallan uutisoinnista. Luvussa 3 syvennyn hyvinvointivaltiota, palvelujärjestelmää ja pahuutta käsittelevään teoriaan. Luku 4 käsittelee suomalaista yhteiskuntaa havahduttaneita kriisejä ja niitä seuranneita palvelujärjestelmän muutoksia. Luvussa 5 esitän tutkimustehtäväni, tutkimuskysymykseni ja pohdin tutkielmani tutkimuseettisyyttä. Luku 6 esittelee aineistonkeruun ja tutkimusaineistoni. Luvussa 7 käyn läpi analyysiprosessini. Luvuissa 8, 9 ja 10 havainnollistan tutkimustulokseni. Luvun 11 johtopäätökset päättävät tämän tutkielman.

2 Verkkokeskustelun piirteet ja väkivallan kommentointi

Tässä luvussa tarkastelen verkkokeskusteluista ja -uutisoinnista tehtyä aiempaa tutkimusta. Huomion erityisesti, minkälaisia piirteitä verkossa käytyihin keskusteluihin on liitetty. Tämän lisäksi tarkastelen väkivaltaa käsittelevien uutisaiheiden kommentoinnin piirteitä.

2.1 Verkkokeskustelun piirteet

Tuomas Laihiala sekä Maria Ohisalo (2017) ovat tutkimusartikkelissaan tarkastelleet huono-osaisten ansaitsevuutta eri medioissa vuosina 2014 ja 2015 kirjoitettujen uutisartikkeleiden yhteydessä käytyjen verkkokeskusteluiden perusteella. Heidän mukaansa verkkokeskustelujen kärjistyvä luonne syntyy etäisyydestä keskustelun osapuolten välillä, jonka lisäksi keskustelunaihe saattaa tuntua osapuolille kaukaiselta. Laihiala ja Ohisalo (2017) näkevät verkkokeskustelut yhtenä Suomeen vakiintuneena vastakkainasetteluja ja sosiaalista etäisyyttä rakentavana tekijänä. (Laihiala & Ohisalo 2017, 254.)

Toisaalta Reeta Pöyhtäri, Paula Haara ja Pentti Raittila (2013) taas esittävät uutismedioiden verkkosivuilla käytävän keskustelun osana paikallisdemokratiaa ja merkityksellisenä yhteisöllisen osallistumisen muotona. Heidän näkemyksensä mukaan verkkokeskustelut tarjoavat laajalle joukolle mahdollisuuden ottaa osaa julkiseen keskusteluun. Pöyhtäri kirjoittajakumppaneineen (2013) pitävät hyvänä asiana sitä, että erilaiset keskustelijat pääsevät kohtaamaan toisensa verkkokeskusteluissa. (Pöyhtäri & ym. 2013, 165–166.)

Väitöskirjassaan Veera Kangaspunta (2020) käsittelee julkisen mielipiteen muodostumisen prosessia. Hän nostaa esiin Jürgen Habermasin ja Lincoln Dahlbergin ajatuksen erityisesti siitä, kuinka rationaalinen yhteisymmärrys voidaan saavuttaa pakottamatta vain, mikäli keskustelulle ei nähdä lopetuspistettä. Habermas on tulkinnut ”*punnittujen julkisten mielipiteiden*” moninaisuuden syntyvän osana pohtivan keskustelun mallia. Tästä seuraten Kangaspunta (2020) esittääkin, ettei vääristymätöntä yhteisymmärrystä välttämättä voida ikinä täysin saavuttaa. Merkityksellistä julkisessa mielipiteessä ei ole yhteisymmärrys, vaan erilaisten näkemysten kohtaaminen. (Kangaspunta 2020, 54.)

Verkkokeskusteluissa tapahtuvaa viestintää on kuvattu disseminaatiologiikkaa käyttäen (Hakala & Vesa, 2013). Disseminaatiologiikassa olennaista on, että viesteillä on (kulttuurinen) alusta, jossa ne pääsevät itämään ja leviämään (disseminaatio). Salli Hakala ja Juho Vesa (2013) esittävät viestinnän toimivan verkkokeskusteluissa tiedonjaon pohjana, joka mahdollistaa erilaisten ideoiden ja ajatusten leviämisen. Monitasoisia keskusteluita synnyttävät esimerkiksi erilaiset poliittisten tilanteiden muutokset tai äkilliset kriisit. (Hakala & Vesa 2013.)

Koskelan henkirikos kirvoitti poikkeuksellisen runsaan verkkokeskustelun. Kyriakos Riskos, Paraskevi Dekoulou ja George Tsourvakas (2019) ovat havainneet verkkouutisten kommentointia ja jakoa käsittelevässä tutkimuksessaan käyttäjien halukkuuden kommentoida uutisartikkeleita, joissa on samankaltaiset sisällöt. Tällä he tarkoittavat, että käyttäjien kommentteja houkutteleva sisältö on sellaista, josta käyttäjät haluavat keskustella. He päättelivät, etteivät verkkouutissivustojen käyttäjät tahdo ainoastaan ilmaista itseään verkossa lukemastaan uutisesta, vaan he haluavat myös käsitellä sitä ja kuulla muiden näkemyksiä samasta asiasta. (Riskos, Dekoulou & Tsourvakas 2019, 170.) Riskoksen ja kumppaneiden (2019, 155, 160) mukaan niin sanottu *kova sisältö*, kuten esimerkiksi uutiset globaaleista, poliittisista tai sosiaalisista kysymyksistä keräävät enemmän kommentteja ja vastauksia kuin esimerkiksi pehmeä sisältö. *Pehmeällä sisällöllä* viitataan esimerkiksi ihmisten tarinoita, juoruja tai viihdettä käsitteleviin sisältöihin.

Samaa tematiikkaa ovat tutkineet Richard van der Wurff ja Klaus Schoenbach (2014) He nostavat tutkimusartikkelissaan esiin yksilöiden uutismedian käyttöä käsittelevän tutkimuksen ristiriitaisuuden siinä, minkä tyyppinen uutissisältö näyttäisi kiinnostavan suurempaa yleisöä (Van der Wurff & Schoenbach 2014, 438) Heidän mukaansa toiset tutkimukset korostavat yksilöiden kiinnostusta vakavaan, aiemmin mainittuun kovaan sisältöön, kun taas toisten tutkimusten mukaan useimmat ihmiset etsivät viihdettä ja pehmeitä uutisia. Van der Wurff ja Schoenbach (2014) pohtivat tämän mahdollisesti johtuvan lukijakunnan muuttuvista vaatimuksista riippuen siitä, mitä yhteiskunnassa tapahtuu tietynä hetkenä. Poliittisen tai taloudellisen kehityksen ollessa tärkeää, näyttäisi yleisö suosivan virallisempia ”asiauutisia”, kun taas vähemmän kriittisinä aikoina mieltymykset voivat erota toisistaan enemmän. (Van der Wurff & Schoenbach 2014.)

2.2 Väkivallan uutisointi ja kommentointi

Kirjoittaessaan uutistekstejä toimittajat tekevät valintoja siitä, miten eri aiheita lähestytään uutisjutuissa. Näitä tekstejä lukevat yksilöt tekevät taas omia tulkintojaan lukiessaan kyseisiä tekstejä. Verkossa käyty keskustelu uutisartikkeleista muodostuu muun muassa toimittajan kirjoittaman tekstin ja lukijan välisestä suhteesta. Nancy Brossoie, Karen A. Roberto ja Katie M. Barrow (2012) ovat tutkineet yksilöiden mielipiteitä vanhuksiin kohdistuvasta lähisuhdeväkivallasta siitä kirjoitettujen verkkouutisten kommentoinnin perusteella. Heidän havaintonsa mukaan väkivaltaa käsittelevien uutisartikkeleiden sanavalinnat vaikuttivat siihen, miten artikkeleita kommentointiin. Esimerkiksi hyvin kuvailevaa kieltä ja henkilökohtaisia lainauksia sisältäviä artikkeleita kommentointiin ”surullisena tarinana”, eikä väkivallantekoa nähty rikoksena tai osallisia tekijöinä tai uhreina. Tämän lisäksi suurimmassa osassa artikkeleissa toimittajat kehystivät väkivaltatapauksia yksittäisiksi tapahtumiksi, joissa faktat koskivat vain kyseisiä tapauksia. Brossoie, Roberto ja Barrow (2012) esittävät kommentoinnin mahdollisuutena lisätä yksilöiden ymmärrystä vanhuksiin kohdistuvasta lähisuhdeväkivallasta ilmiönä. He ehdottavatkin tutkijoiden, ammattilaisten ja toimittajien välisen yhteistyön vahvistamista, jotta vanhuksiin kohdistuvasta väkivallasta kirjoitettujen artikkeleiden lähestymistapa olisi moniulotteisempi.

Samansuuntaisia havaintoja uutisartikkelin sisällön ja kommentoinnin yhteydestä ovat tehneet Stephania Komazec ja Clare Farmer (2021). Komazec ja Farmer (2021) tutkivat neljän eri Australialaismedian perheväkivaltahenkirikoksiin liittyvien verkkouutisartikkeleiden kommentointia facebookissa. He huomasivat yhteyden uutisartikkelin sävyn, uhrin ja rikoksentekijän suhteen sekä kommentoinnin välillä. Uhria kriittisesti tarkastelevat artikkelit käsittelivät vain henkirikoksia, joissa tekijä oli nainen ja uhri mies. Nämä artikkelit keräsivät eniten uhria syyttäviä kommentteja sekä suhteellisen paljon kommentteja, joissa osoitettiin sympatiaa tekijää kohtaan. Kommenteissa viitattiin muun muassa siihen, että rikoksentekijät reagoivat pitkään jatkuneeseen hyväksikäyttöön tai tekevät henkirikoksen itsepuolustuksena. Tosin uhreja syyttäviä kommentteja oli löydettävissä myös artikkeleista, joissa uhrina oli nainen. Miesuhreihin kohdistuva syyttely oli kuitenkin yleisempää. Komazec ja Farmer (2021) esittävät havaintojensa liittyvän uutisartikkeleiden sävyn ja niihin kirjoitettujen kommenttien väliseen yhteyteen. Heidän mukaansa negatiiviset artikkelit synnyttävät negatiivista kommentointia, jonka lisäksi he

huomasivat, että neutraalisti kirjoitetut artikkelit keräsivät vähemmän rikoksentekijää tai uhria syyttäviä kommentteja.

3 Hyvinvointi, palvelujärjestelmä ja pahuuden kohtaaminen

Tässä luvussa käsittelen tutkielmani kannalta olennaisia teoreettisia ja käsitteellisiä lähtökohtia. Ensimmäisessä alaluvussa tarkastelen hyvinvoinnin merkitystä erityisesti lasten ja nuorten näkökulmasta sekä hyvinvointivaltiolle tyypillisiä piirteitä. Tämän jälkeen toisessa alaluvussa käyn läpi sosiaalihuollon palvelujärjestelmän jäsentymisprosessia. Viimeisessä eli kolmannessa käsitteellisessä alaluvussa kiinnitän huomion palvelujärjestelmässä kohdattavaan pahuuteen.

3.1 Hyvinvointi ja hyvinvointivaltio

Aulikki Kananoja ja Pekka Karjalainen (2017, 157) jäsentävät alueellisen ja paikallisen hyvinvoinnin sisällön seuraaviin osa-alueisiin: hyvinvointia ja terveyttä edistävä ympäristö eli hyvät elinolot objektiivisesti todettuina ja subjektiivisesti koettuina, ihmisten käytössä olevat resurssit, itsensä toteuttamisen mahdollisuudet, yhteisöjen sosiaalinen eheys ja ihmisten osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuudet. Ihanteellinen sosiaalinen ympäristö tarjoaa lapsille pysyvien aikuisten luoman turvallisen, rakastavan sekä kasvua ja kehitystä edistävän ympäristön. Nuorille tämä voi taas tarkoittaa rakkautta, välttämättömiä rajoja sekä toivoa tulevaisuuteen (Kananoja & Karjalainen 2017, 158).

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin fyysisten ja toiminallisten-, kuten terveyden ja toimintakyvyn sekä sosiaalisten ja psyykkisten resurssien turvaaminen ja tukeminen on kestävästä hyvinvointipolitiikan perusta. Merkittäviä hyvinvoinnin edistämisen keinoja ovat lasten ja nuorten luonnollisiin kasvu-ympäristöihin, kuten perheeseen, varhaiskasvatukseen ja kouluun, liittyvät kasvua ja kehitystä tukevat, mahdollisten riskien tunnistamista edistävät ja niitä ehkäisevät toimet. Yksilö tarvitsee mahdollisuuksia omien tavoitteidensa toteuttamiseen ja voimavarojensa käyttöön. Itsensä toteuttaminen vaatii käsitystä omasta ihmisarvosta ja identiteetistä, toisin sanoen käsitystä siitä, kuka juuri minä olen. Tämän kokonaisuuden muodostumisen kannalta merkittävä tekijä on yksilön henkilökohtaisia tarpeita tukeva kasvu-ympäristö. Yksilö voi kohdata omaa ihmisarvoa vahvistavia tai

murtavia kokemuksia läpi elämän, aina päiväkodista työelämään ja ihmissuhteisiin. Myös sosiaalipalveluiden käytöllä voi olla suuri rooli ihmisarvoa muokkaavana kokemuksena. (Kananoja & Karjalainen 2017, 159.)

Juho Saari (2019) esittää kymmenen kriteeriä, joiden toteutuessa suomalaista kansallisvaltiota voidaan pitää hyvinvointivaltiona. Hänen mukaansa Suomi saavutti näihin kriteereihin perustuvat minimiehdot 1980-luvulla (Saari 2019, 15). Ensimmäisenä kriteerinä voidaan Saaren (2019, 10) mukaan pitää sitä, että eri väestöryhmien sosiaaliset oikeudet on turvattu joko perustuslailla tai sitä vastaavalla lainsäädännöllä. Suomalaisessa yhteiskunnassa sosiaaliset oikeudet sekä velvollisuudet on määritelty perustuslaissa, joka sisältää näiden tekijöiden lisäksi julkisen vallan viimesijaisen vastuun taata tietyt sosiaaliset oikeudet ja velvollisuudet. Toinen kriteeri on sosiaali- ja terveystieteellisen järjestelmän muodostuminen sosiaalisten riskien määrittelystä, sosiaalisen sääntelyn keinoin toteutettavasta riskien hallinnasta ennaltaehkäisevästi tai korjaavasti sekä keskitetystä uudelleenjaosta, joka muodostuu erilaisista etuuksista, verovähennyksistä, työsuhteeseen liittyvistä luontaiseduista sekä koulutus-, sosiaali-, terveys- ja työllisyyspalveluista. (Saari 2019, 11.) Kolmantena kriteerinä sosiaaliset riskit voidaan jakaa niiden kohdistumisen mukaan seuraavasti. Työn ulkopuolella olevaan väestöön kohdentuvat riskit liittyvät lapsuuteen, vammaisuuteen (ja työkyvyttömyyteen), sairauksiin ja vanhuuteen. Työikäiseen väestöön kytkeytyvät riskit liittyvät asumiseen, työttömyyteen, työ- ja perhe-elämän yhteensovittamiseen ja koulutukseen. Eri tavoin haavoittuvassa asemassa oleviin osuvat riskit liittyvät ylivelkaantumiseen ja maahanmuuttoon. (Saari 2019, 12–13.)

Neljäs kriteeri muodostuu sosiaalisten riskien ohella sosiaalisten ongelmien hallinnasta, joka kohdistuu kaikkein haavoittuvimmissa asemassa oleviin ryhmiin. Nämä toimet liittyvät muun muassa toimeentulotukeen, kuntouttavaan työtoimintaan, asunnottomuuteen, lastensuojeluun ja päihdehuoltoon. Viidentenä kriteerinä voidaan pitää sosiaalisten oikeuksien pohjautumista hyvinvointivaltion institutionaalista rakennetta läpäiseviin perusperiaatteisiin, jotka liittyvät muun muassa yksilöllisiin sosiaalisiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin, sukupolvien riippumattomuuteen, sosiaalisten oikeuksien siirrettävyyteen työ- ja asuinpaikasta sekä -maasta toiseen ja sukupuolten tasa-arvoiseen kohteluun. (Saari 2019, 13.)

Kuudes kriteeri on sosiaali- ja terveystalitiikan organisoiminen lakisääteiseksi kokonaisuudeksi ja seitsemäs kriteeri julkisten menojen merkittävän osan (useimmiten noin puolen) kohdistaminen sosiaalisiin riskeihin vastaaviin sosiaalimenoihin tai niitä vastaaviin verovähennyksiin. Kahdeksas kriteeri muodostuu hyvinvointivaltion olennaisesta pyrkimyksestä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. (Saari 2019, 14.) Yhdeksäs hyvinvointivaltiota määrittelevä kriteeri on hyvinvointivaltion elämän edellytyksiä (kuten elintasoa, elämänlaatua ja -tapoja) edistävä positiivinen vaikutus, joka kohdentuu erityisesti heikommassa asemassa oleviin ryhmiin. Tämän kannalta olennaista on hyvinvointivaltion institutionaalinen rakenne sekä resursseja uudelleenjakava ja käyttäytymistä sääntelevä ja ohjaava vaikutus. Viimeinen, eli kymmenes kriteeri, liittyy sosiaali- ja terveystalitoimintaan, jonka avulla mahdollistetaan hyvinvointivaltion ja sen kansalaisten välisen vuorovaikutuksen arviointi ja tietoperustainen päätöksenteko demokraattisessa prosessissa. (Saari 2019, 15.)

3.2 Sosiaalihuollon palvelujärjestelmä

Sosiaalihuollon palvelujärjestelmä koostuu useista eri palveluista ja niitä koskevasta lainsäädännöstä. Sosiaalipolitiikasta ja sosiaalihuoltoa koskevan lainsäädännön valmistelusta vastaa Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaalihuolto koostuu sen ammatillisen henkilöstön yksilön, perheen ja yhteisön toimintakykyä, sosiaalista hyvinvointia, turvallisuutta ja osallisuutta edistävien ja ylläpitävien toimien, sosiaalipalveluiden ja niihin sisältyvien tukipalveluiden kokonaisuudesta. Muissa kuin kiireellisissä tapauksissa sosiaalihuollon palveluiden järjestämisestä vastaa yksilön oma kunta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2021d). Kunnat voivat tuottaa palvelut yksin tai muiden kuntien kanssa kuntayhtyminä. Kunta voi myös ostaa palveluita muilta kunnilta, yksityisiltä palveluntuottajilta tai järjestöiltä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2021c.) Kunnallisten ja yksityisten sosiaalipalveluiden ohjauksesta ja valvonnasta vastaavat aluehallintovirastot. Aluehallintovirastot arvioivat muun muassa peruspalveluiden saatavuutta ja laatua. Sosiaalipalveluiden ohjauksella ja valvonnalla turvataan sosiaalipalveluiden toiminta lakien mukaisesti. Aluehallintoviraston opetustoimen tavoitteena on turvata lasten ja nuorten oikeus kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen. (Aluehallintovirasto 2021a; Aluehallintovirasto 2021b; Sosiaali- ja terveysministeriö 2021c)

Tässä maisterintutkielmassa tarkoitan sosiaalihuollon palveluilla Sosiaali- ja terveysministeriön (2021c) jakoa sosiaalihuoltolain mukaisiin yleisiin sosiaalipalveluihin ja erityislainsäädännöllä tarjottaviin palveluihin. Sosiaalihuoltolain mukaisia yleisiä sosiaalipalveluita ovat sosiaalityö ja sosiaaliohjaus, sosiaalinen kuntoutus, perhetyö, kotipalvelu ja kotihoito, omaishoidon tuki, asumispalvelut, laitoshoido, liikkumista tukevat palvelut, päihde- ja mielenterveystyö, kasvatus- ja perheneuvonta sekä lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonta. Erityislainsäädännön alaisia palveluita ovat muun muassa vammaispalvelut, kehitysvammaisten erityishuolto, täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki, lastensuojelu, kuntouttava työtoiminta, lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuteen liittyvä sovittelu, perhehoito ja omaishoidon tuki. Erityisesti lapsiperheille suunnattuja palveluita ovat varhaiskasvatus, esiopetus ja sen aamu- ja iltapäivätoiminta, neuvola, kasvatus- ja perheneuvonta, lastensuojelu, adoptio sekä terveyspalvelut, kuten koulu- ja opiskeluhuolto (Sosiaali- ja terveysministeriö 2021b).

Kuluvana vuonna perhe- ja lapsilähtöisyys on huomioitu Suomen ylintä toimeenpanovaltaa käyttävää elintä myöten. Suomen valtioneuvosto (2021a) on julkaissut parlamentaarisen komitean valmisteleman kansallisen lapsistrategian. Strategian tavoitteena on luoda lasten oikeuksia kunnioittava ja lapsi- ja perhemyönteinen Suomi. Parlamentaarisella komiteatyöllä on pyritty varmistamaan poikkihallinnollinen näkemys ja työn jatkuminen yli vaalikausien (Valtioneuvosto 2021b). Lapsistrategian lasten ja perheiden sosiaali- ja terveyspalveluita käsittelevässä osiossa todetaan tämän hetkisen palvelujärjestelmän olevan pirstaloitunut ja siiloutunut. Tämän seurauksena erityisesti useita eri palveluita tarvitsevat lapset ja perheet saattavat tosiasiallisesti jäädä ilman palveluita ja tukea. Haasteita on havaittu muun muassa palveluiden yhteensovittamisessa perus- ja erityistason palveluissa sekä mielenterveys- ja muiden terveys- ja sosiaalipalveluiden välillä. Vaikeudet näkyvät myös lastensuojelussa sekä eri palveluiden henkilöstön vaihtuvuudessa ja kuormittuneisuudessa. (Valtioneuvosto 2021a, 23.) Strategisina linjauksina esitetään muun muassa palveluiden perhe- ja lapsilähtöisyyden, matalankynnyksen ja saavuttavuuden kehittämistä perhekeskusmallin avulla, sosiaali- ja terveyspalveluiden nivoutumista sivistyspalveluihin sekä erilaisiin hyvinvointia ja terveyttä edistäviin palveluihin, lastensuojelun hyvien käytäntöjen ja laadun kehittämistä sekä toimijoiden valmiuksien vahvistamista, jotta lasten oikeudet toteutuisivat täysimääräisesti. (Valtioneuvosto 2021a, 24.)

Suomalaisten tyytyväisyyttä sosiaali- ja terveystalveluihin on kartoittanut Kuntaliitto osana Kuntalaistutkimus 2020 -kyselyä, johon vastasi yli 10 000 suomalaista keuäällä 2020 (Kuntalehti 27.1.2021). Sosiaali- ja terveystalveluiden hoitoa sekä saatavuutta ja saavutettavuutta arvioitiin asteikolla 1 (erittäin huono) – 5 (erittäin hyvä). Arvoa 3 pidettiin ”kriittisenä pisteenä” ja alle tämän annetut arvot katsottiin negatiivisiksi. Selvityksen mukaan suomalaiset ovat yleisesti ottaen tyytyväisiä kuntansa sosiaali- ja terveystalveluiden hoitoon. Korkeimmat tyytyväisyys luvut saivat sairaan- tai terveydenhoitajan vastaanotto sekä äitiys- ja lastenneuvola. Matalimmat tyytyväisyys luvut olivat muun muassa päihde- ja mielenterveys talveluissa sekä lastensuojelun talveluissa. Kaikissa tarkastelun kohteena olleissa sosiaali- ja terveystalveluissa kuntalaisten arviot talveluiden saatavuudesta tai saavutettavuudesta painoutuivat positiivisina. Pääsääntöisesti sosiaalitalveluita käyttäneet olivat tyytyväisempiä kuin ei-käyttäneet ja tyytyväisyys sosiaalitalveluihin yleisesti oli hyvällä tasolla. Ei-käyttäjillä arviot sosiaalitalveluiden hoidosta olivat positiivisia, mutta lähellä arvoa 3. (Kuntaliitto 2020a, 10; Kuntaliitto 2020b, 4–5.)

3.3 Pahuuden kohtaaminen

Paha on sekä teoreettinen käsite että ilmiö, joka liittyy arkitodelliseen elämään. Johanna Hurtig ja Merja Laitinen (2002) esittävät ihmisessä olevan pahuuden olevan tärkeä ihmisyyttä sekä yhteiskunnallista yhtenäisyyttä ja turvallisuutta koskettava teema. He korostavat, ettei yksilön yhteiskunnallinen asema tai koulutus vaikuta pahuuden olemassa oloon tai toteutumiseen. Mahdollisuus tehdä tai kokea paha koskettaa meistä jokaista. Pahuuden käsitteellistäminen kytkeytyy lakiin, moraaliin, aikaan tai henkilökohtaisiin sekä yksilöllisiin arvoihin. Hurtig ja Laitinen (2002) pitävät tärkeänä pahuuden ymmärtämistä konkreettisena ilmiönä mytologisen mystifioinnin sijaan. Tämä on olennaista pahan kohtaamisen ja ratkaisemisen kannalta. (Hurtig & Laitinen 2002, 8–9.)

Tarja Pösö (2009) on tarkastellut sosiaalisten ongelmien käsittelyssä harvemmin esitettyä näkökulmaa. Pösön (2009, 153–154) mukaan yksi sosiaalisten ongelmien ulottuvuus on jo pitkään ollut se, kuinka paljon se tuottaa harmia yksilölle tai yhteisölle. Siksi hänen mukaansa esimerkiksi köyhyyden, alkoholismin ja väkivallan vaikutuksista raportoidessa on ollut tärkeää käsitellä kärsimyksen, katumuksen tai selviytymisen teemoja. Pösön (2009, 154) mukaan yleensä ei ole ollut tapana tuoda esiin hauskanpitoa, nautintoa, vapautta tai muita myönteisinä koettuja kokemuksia, kun kyseessä on sosiaalisten

ongelmien tunnistaminen tai niihin kohdistettavat toimenpiteet. Joissakin yhteyksissä on kuitenkin tuotu ilmi, miten rikoksen tekemiseen voi liittyä kihelmöivää jännitystä tai väkivallan käyttöön vallan hurmiota. On tärkeä tiedostaa näiden tekijöiden mahdollisuus, kun tarkastelun kohteena ovat sosiaaliset ongelmat ja niihin kohdistuvat erilaiset institutionaaliset käytännöt. Sosiaaliin ongelmiin liittyvät hyvinvointitunteet ovat arkaluontoinen aihe ja niiden käsittely voi pahimmassa tapauksessa kyseenalaistaa sosiaalisista ongelmista kärsiviä ihmisiä tai sosiaalityön uskottavuutta. Toisaalta niiden käsittelemättä jättäminen voi olla myös ongelmallista, sillä se saattaa kaventaa ihmiskuvaa. (Pösö 2009, 154.)

Väkivaltaisuus on ollut osa ihmisyyttä jo ihmislajin kehittymisen alkuaajoista ravinnon hankkimisen keinona sekä myöhemmin yleisesti hyväksyttynä tai jopa arvostettuna kuroittavana auktoriteettina esimerkiksi lapsiin kohdistuvien vitsa- ja raipparangaistuksien muodossa (Lauerma 2014, 58, 64). Siksi väkivallan historian tarkastelu ja sen, miten väkivaltaisuus ilmenee tänä päivänä, on tärkeää. Väkivallan taustojen kuvaaminen ja biologisten lähtökohtien tunnistaminen eivät ole yhteydessä väkivallan hyväksymiseen, eikä kriminogeenisten eli todennäköisesti rikollista käyttäytymistä aiheuttavien tekijöiden kuvaaminen poista yksilön vastuuta omista teoistaan. Näiden tekijöiden ymmärtämisen kautta on mahdollista pohtia väkivallan riskiä vähentäviä yksilöllisiä ja yhteiskunnallisia ratkaisuita, joiden toimenpiteet ulottuvat useille eri sektoreille kuten esimerkiksi päihde-, koulutus-, ja perhepolitiikkaan, nuoriso- ja sosiaalityöhön, kaupunkisuunnitteluun, poliisin toiminnan suunnitteluun ja terveydenhuoltoon. (Lauerma 2014, 68.)

4 Kriisit ja muutoksen tarpeet

Tässä luvussa käsittelen aiempia yhteiskunnallista keskustelua herättäneitä ja palvelujärjestelmän muutosten tarpeita esiin nostaneita kriisejä. Läpi käymiäni esimerkkejä yhdistää niiden kytkökset palvelujärjestelmään. Koskelassa tapahtunut henkirikos näytti tarpeen keskustelulle suomalaisessa koulujärjestelmässä tapahtuvasta kiusaamisesta.

Kysymykset suomalaisen palvelujärjestelmän ja erityisesti lastensuojelun tilasta nousivat keskusteluun vuonna 2012, jolloin uutisoitiin helsinkiläisen 8-vuotiaan lapsen kuolemasta ja siihen johtaneista syistä. Kuoleman syyksi todettiin lapsen isän ja tämän silloisen

naisystävän lapsen kohdistama väkivalta. Viitteitä pitkäaikaisesta lapseen kohdistuneesta väkivallasta oli jo kuolemaa edeltävältä ajalta. Isä ja naisystävä tuomittiin elinkautiseen vankeusrangaistukseen murhasta vuonna 2013 (Talentia 2016). Synkän tapahtuman lisäksi huomiota herätti Helsingin sosiaalitoimen ja erityisesti lastensuojelun toiminta, sillä sosiaaliviranomaiset olivat tiedettävästi yhteydessä lapseen ja tämän vanhempiin miltei lapsen koko elämän ajan. Tämän lisäksi lapsi oli viimeisen elinvuotensa aikana seurannassa kouluterveydenhuollossa, oppilashuollossa ja tutkimuksissa erikoissairanhoidossa. (Oikeusministeriö 2013, 14.)

Tapahtuman jälkeen on julkaistu useita eri selvityksiä. Näistä esimerkkejä ovat Oikeusministeriön (2013) selvitys 8-vuotiaan lapsen kuolemaan johtaneista tapahtumista ja Sosiaali- ja terveysministeriön (2013) selvitystyöryhmän loppuraportti lastensuojelun tilasta. Oikeusministeriö (2013, 74) nostaa selvityksessään esiin eri toimijoiden välisen yhteistyön lastensuojelussa ja suositti Sosiaali- ja terveysministeriön kehittävän yhdessä muiden toimijoiden kanssa toimintamallit, joilla varmistetaan lastensuojelua toteuttavien eri toimijoiden, kuten lastensuojelun, koulun, terveydenhuollon, varhaiskasvatuksen ja poliisin sujuva yhteistyö, tiedonkulku, dokumentointi ja kokonaiskuvan muodostus. Selvityksessä painotettiin lastensuojeluviranomaisen kokonaisvastuuta, mutta myös muilla toimijoilla tulisi olla käsitys omista tehtävistään lastensuojelun tukena. Tämän lisäksi lastensuojelun kanssa toteutettavan yhteistyön kynnyksen madaltamista pidettiin tärkeänä. (Oikeusministeriö 2013, 74.)

Tapahtuneen seurauksena hallitus antoi esityksen (HE 130/2013) eduskunnalle lastensuojelulain 29 §:n muuttamisesta. Esityksessä esitettiin lastensuojelulain muuttamista niin, että sosiaalityöntekijän velvollisuutta tavata lasta henkilökohtaisesti selkeytetään laissa. Esitys vaati lapsen henkilökohtaisten tapaamisten toteuttamisen suunnitelmaa kirjattavaksi lapsen omaan asiakassuunitelmaan. Talentia (2016) on tarkastellut 8-vuotiaan lapsen kuolemaa ja sen seurauksena muuttuneita käytäntöjä koskevassa kirjoituksessaan, kuinka Helsingin kaupungin lastensuojelun ohjeistuksia muutettiin tapahtuneen jälkeen. Uudistetuissa ohjeissa korostettiin muun muassa lastensuojelun sosiaalityöntekijän oikeutta saada harkintansa ja päätöksentekonsa tueksi monipuolisesti muiden ammattilaisten osaamista ja tietämystä. (Talentia 2016.)

Toinen suomalaista yhteiskuntaa havahduttanut tragedia on Jokelan koulusurma. Marras-
kuussa 2007 Jokelan koulussa tapahtui suunniteltu surmatyö, jossa yksi koulun opiskelija
saapui koululle ja ampui laillisesti hankkimallaan aseellaan kuusi lukiolaista, rehtorin,
koulukeskuksen terveydenhoitajan sekä lopuksi itsensä (Oikeusministeriö 2009, 15).
Koulusurmien tekijän kerrottiin kärsineen yksinäisyydestä, sosiaalisten tilanteiden pe-
lostä ja koulukiusaamisesta (Oikeusministeriö 2009, 47–48). Jokelan koulusurmien jäl-
keen muutoksia vaadittiin aselupien myöntämiseen, opiskelijahuoltoon sekä nuorten mie-
lenterveyspalveluihin. Oikeusministeriö (2009) on esittänyt Jokelan tapahtumia käsitte-
levässä raportissaan suosituksia muun muassa opiskeluterveydenhuollosta ja nuorten
mielenterveyspalveluista. Oikeusministeriö (2009) on suosittanut raportissaan sosiaali- ja
terveysviranomaisia sekä opetuksen järjestäjiä kehittämään oppilas- ja opiskelijahuollon
työtä siten, että työn resurssit olisivat suositusten mukaisia, työ olisi suunnitelmista ja
oppilaiden ongelmia pyrittäisiin aktiivisesti tunnistamaan ja tukitoimien toteuttaminen
varmistettaisiin. Nuorten mielenterveyspalveluita koskien Oikeusministeriö (2009) on
suosittanut Sosiaali- ja terveysministeriötä huolehtimaan nuorten ahdistusta ja mieliala-
häiriöitä koskevien hoitosuositusten täsmentämisestä siten, että perusterveydenhuollon,
erikoissairaanhoidon ja sosiaalitoimen välinen yhteistyö olisi sujuvaa, jotta nuoren tilan-
teessa olisi mahdollista varmistaa mahdollisimman hyvä hoitokokonaisuus. (Oikeusmi-
nisteriö 2009 121–122; Pösö 2009, 157.)

Syksyllä 2018 uutismedioiden otsikoihin nousivat kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten
ja nuorten kunnioittavan kohtelun laiminlyönnit. Nämä tulivat esiin, kun eduskunnan oi-
keusasiamies teki yllätystarkastuksen Muhoksella sijaitsevaan yksityiseen koulukotiin.
Tarkastuksen poikkeuksellisuus oli siinä, että se toteutettiin ennalta ilmoittamatta, jonka
lisäksi itse lapsia ja nuoria kuultiin ensisijaisesti. (Helsingin Sanomat 31.8.2018; Yle uu-
tiset 12.9.2018.) Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian (2018) tarkastuksesta kooste-
tussa raportissa käyvät ilmi sijoitettujen lasten ja nuorten kokemukset muun muassa tar-
peettomasta liikkumisen rajoittamisesta ja henkilöntarkastukseksi tarkoitetuista nöyryyt-
täväksi koetuista riisuttamistilanteista. Tapahtuneen jälkeen silloinen perhe- ja peruspal-
velu ministeri Annika Saarikko esitti lastensuojelulakiin muutoksia siten, että lakiin lisät-
täisiin säännös valvontaviranomaisen velvollisuudesta kuulla lapsia valvontakäynneillä
(Kaleva 20.9.2018; Yle uutiset 20.9.2018). Tammikuussa 2020 lastensuojelulaissa astui-
vat voimaan muutokset, joiden tarkoituksena on vahvistaa kodin ulkopuolelle sijoitetun
lapsen oikeutta hyvään ja ihmisarvoa kunnioittavaan kohteluun, huolenpitoon ja

valvontaan. Tämän lisäksi muutoksilla tarkennettiin rajoitusten käyttämiselle asetettavia yleisiä edellytyksiä, kuten välttämättömyys- ja suhteellisuusvaatimusta sekä rajoitustoimenpiteiden kirjaamisenvaatimuksia. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2021a.)

5 Tutkimustehtävä, tutkimuskysymykset ja tutkimuseettinen pohdinta

Tämän maisterintutkielman tutkimustehtävänä on selvittää, mitä sosiaalihuollon palvelujärjestelmästä kirjoitetaan Koskelan henkirikosta koskevissa verkkokeskusteluissa Helsingin Sanomissa. Tähän tutkimustehtävään haen vastausta seuraavien tutkimuskysymysten avulla:

- 1) Ketkä puhuvat sosiaalihuollon palvelujärjestelmästä Helsingin Sanomien verkkokeskusteluissa?
- 2) Mistä verkkokeskusteluissa puhutaan sosiaalihuollon palvelujärjestelmään liittyen?
- 3) Miten verkkokeskusteluissa puhutaan sosiaalihuollon palvelujärjestelmästä?

Tutkimuskohteeni liittyy osin eettisesti arkaan aiheeseen. Nuorten tekemä raaka kuolemaan johtanut väkivalta herättää monenlaisia tunteita. Tapaus on järkyttänyt ympäri Suomea. Tästä tematiikasta käyty yhteiskunnallinen keskustelu on ollut viime aikoina runsasta, sillä Koskelassa tapahtunut henkirikos oli yksi kuudesta vuonna 2020 tapahtuneesta henkirikoksesta tai henkirikoksen yrityksestä, josta tekijäksi tai tekijöiksi epäillään alaikäisiä henkilöitä (HS 9.12.2020). Yle uutiset kertoi poliisin lastensuojelun ja koulun toimiin liittyvästä esiselvityksestä. Tämän selvityksen perusteella poliisi päättää varsinaisen esitutinnan aloittamisesta, mikäli esiselvityksen perusteella epäillään rikosta. (Yle 1.2.2021.) Tässä tutkielmassa tarkoitukseni ei ole ollut tarkastella sitä, mitä Koskelassa tapahtuneessa henkirikoksessa on tosiasiallisesti tapahtunut, tai mitä toimia lastensuojelu ja koulu ovat tehneet tai jättäneet tekemättä. Tapahtunut henkirikos on herättänyt tarpeen tarkastella yhteiskunnallista keskustelua sosiaalihuollon palvelujärjestelmästä ja siitä, miten yksilöt näkevät palvelujärjestelmän tämän hetkisen tilan. Olen kohdistanut huomioni sosiaalihuollon palvelujärjestelmästä käytävään keskusteluun. Henkirikokseen liittyvälle keskustelulle en ole antanut tutkimusprosessini edetessä yhtä suurta painoarvoa. En voi kuitenkaan sanoa, että tutkielmani olisi tapahtuneesta syntyneestä keskustelusta täysin irrallinen.

Helsingin Sanomien verkkoartikkeleita on voinut kommentoida nimimerkillä. Touko-kuussa 2019 Helsingin Sanomat muutti tätä käytäntöä niin, että osaa verkkoartikkeleista on mahdollista kommentoida ainoastaan omalla nimellä. Omalla nimellä kommentointi rajattiin muutoksen alkuvaiheessa koskemaan pääkirjoituksia, mielipidekirjoituksia ja politiikan verkkoartikkeleita. Muissa verkkoartikkeleissa on mahdollista valita oman nimen tai nimimerkin välillä. (HS 15.5.2019.) Tutkimuseettisesta näkökulmasta nimimerkillisten keskustelupalstojen suhteen on otettava huomioon kyseisen palstan aihepiiri ja avoimuus. Esimerkiksi käyttäjät voivat kokea hyvin rajattua aihepiiriä käsittelevän verkkopalstan hyvin yksityiseksi ja turvalliseksi. Henkilökohtaiset ja arat aiheet vaativat erityistä varovaisuutta tutkijalta. Nimimerkeillä käytyjen keskusteluiden tallentamista varten ei kuitenkaan ole lainsäädännöllistä estettä, mikäli keskusteluiden osallistujia ei voida tunnistaa. (Kuula 2011.) Olen pitänyt kommentoijien nimimerkit sekä nimet (mikäli kommentointi on edellyttänyt omalla nimellä kirjoittamisen) mukana tutkimusaineiston analysointivaiheessa, jotta aineistoa on ollut mahdollista käsitellä mahdollisimman tarkasti ja hallittavasti. Nimimerkkien säilyttämisen avulla pyrin analysointivaiheessa tarkastelemaan mahdollisia kommenttiketjujen sisäisiä kommenttiketjuja, joissa kommentoija vastaa toisen kommentoijan kommenttiin. Tässä tutkimusraportissa en ole julkaissut kommentoijien nimimerkkejä tai omia nimiä anonymiteetin säilyttämiseksi. Olen koonnut aineiston verkossa ja analysoinut aineistoa tietokoneella Tulen hävittämään kokoamani aineiston tutkielman valmistumisen jälkeen.

6 Aineistonkeruu ja aineisto

Tässä luvussa käsittelen aineistonkeruuprosessia, jonka lisäksi kuvaan keräämäni tutkimusaineiston. Ensimmäisessä alaluvussa käyn läpi aineistonkeruussa hyödyntämiä työkaluja ja kerron kriteerit, joiden mukaan valitsin tutkimusaineistoon sisällytettävät verkkoartikkelit ja niiden kommentit. Toinen alaluku käsittelee tekstin hahmottamista, intertekstuaalisuutta ja vastapuhetta. Tämä alaluku havainnollistaa tutkimusaineiston tarkastelutapaani.

6.1 Aineiston muodostaminen

Aineistonkeruun työkaluna käytin Helsingin Sanomien verkkosivuilta löytyvää arkistopalvelua, josta verkkouutisartikkeleita on mahdollista hakea eri hakusanoin. Valitsin verkkoartikkelit siten, että ne liittyivät tapahtuneeseen henkirikokseen tai siihen ja sosiaalihuollon palvelujärjestelmään. Rajasin aineistoni ulkopuolelle sellaiset verkkoartikkelit, joissa Koskelan henkirikokseen viitattiin ainoastaan sitä käsittelevään verkkouutiseen johtavalla linkillä tai verkkoartikkeli käsitteli muuta kuin henkirikosta tai palvelujärjestelmää, mutta Koskelan tapahtumiin viitattiin hyvin vähän. Rajausta Helsingin Sanomien tarkasteluun perustelen sillä, että Helsingin Sanomat on Suomen luetuin sanomalehti, jota lukee yli 1,7 miljoonaa lukijaa viikossa (KMT 2018). Kangaspunta (2020, 131) esittää verkkolehden kontekstisidonnaisuudella eli toimintaympäristöllä ja tapahtumilla olevan merkitystä. Kontekstilla hän tarkoittaa verkkolehden maantieteellistä kontekstia, lehtien käyttäjilleen muodostamaa teknistoiminnallista kontekstia, joka liittyy usein verkkolehden maantieteelliseen kontekstiin sekä yksilöllistä kontekstia. Tässä tutkielmassa oletan, että tutkimuskysymykseni näkökulmasta merkityksellistä aineistoa oli mahdollista löytää Helsingin Sanomien verkkoartikkeleihin kirjoitetuista kommentteista Kangaspunnan (2020) esittämän kontekstisidonnaisuuden vuoksi, sillä henkirikos tapahtui Helsingin Koskelassa.

Aineistonkeruun aloitin 20.3.2021. Hain verkkoartikkeleita hakusanalla *Koskela* aikavälillä 1.12.2020–20.3.2021. Hakuosumia tuli yhteensä 130. Tässä vaiheessa etsin otsikoista viittauksia Koskelan henkirikostapaukseen, nuoriin, väkivaltaan, kouluun tai koulukiusaamiseen, lastensuojeluun, yhteiskuntaan tai politiikkaan, sosiaali- ja terveystalouteen, rikoksiin tai Koskelan henkirikoksen rikosoikeudelliseen prosessiin. Tämän jälkeen tarkastelun kohteeksi jäi 57 artikkelia.

Nämä 57 artikkelia kävin otsikoiden ja kommenttimäärien osalta läpi. Etsin otsikoista viittauksia sosiaalihuollon palveluihin (lastensuojelu, sosiaalityö, koulu tai koulukiusaaminen) tai yhteiskuntaan. Tämän lisäksi huomioni kiinnittyi enemmän kuin 100 kommenttia sisältäviin verkkoartikkeleihin. Suuria kommenttimääriä sisältävät verkkoartikkelit otin mukaan aineistoon sen perusteella, että ne saattoivat sisältää kirjoituksia palvelujärjestelmään liittyen. Sisällytin tutkimusaineistooni myös yhden verkkoartikkelin, jonka otsikko ei kertonut hakukriteereistä. ”Unohtui kertoa” -otsikoitu verkkoartikkeli

käsitteli sijoitettujen nuorten asemaa sekä kiusaajina että kiusaamisen kohteina. Tämä artikkelin sisällyttiin aineistoon, sillä sen sisältö liittyi osin palvelujärjestelmään. Aineiston ulkopuolelle jäivät sellaiset artikkelit, jotka käsittelivät Koskelan henkirikoksen rikosprosessia ja sisälsivät vähemmän kuin 100 kommenttia. Tämän lisäksi jätin aineiston ulkopuolelle verkkoartikkelin, joka käsitteli Helsingin kaupungin sosiaalipäivystyksen työtä sosiaalityöntekijän näkökulmasta. Tässä kyseisessä verkkoartikkelissa ei ollut kommentoinnin mahdollisuutta. Aineiston ulkopuolelle jäi myös verkkoartikkeli, jonka otsikko viittasi lastensuojeluun sosiaalisessa mediassa sekä verkkoartikkeli, joka käsitteli hallituksen kyselytuntia (otsikossa nostettu esiin huoli lastensuojelusta).

Lopullinen tutkimusaineisto koostui 31:stä verkkoartikkelista. Kommentteja verkkoartikkeleissa oli yhteensä 1632 kommenttia. Siirsin verkkoartikkelit ja kommenttiketjut Wordtekstinkäsittelyohjelmaan ja muunsin jokaisen verkkoartikkelin ja sen alaisen kommenttiketjun erillisiksi tiedostoiksi (yhteensä 31 tiedostoa). Sisällytin jokaiseen tiedostoon verkkoartikkelin otsikon, alaotsikon, leipätekstin ja kommenttiketjun. Kommenttiketjut muodostuivat kommentojien nimimerkeistä, kommenteista, kommenttien jättöpäivistä sekä toimintoteksteistä *ilmoita asiaton viesti*, *vastaa viestiin* ja *hyvin argumentoitu*. Fontilla Times New Roman, fonttikoolla 12 ja rivivälillä 1 aineiston tekstimääräksi tuli yhteensä 699 sivua, joista verkkoartikkeleiden tekstit käsittivät 73 sivua ja kommenttiketjut 626 sivua. Artikkelit merkitsin julkaisupäivän mukaan siten, että ensimmäisenä julkaistua merkitään A1, tämän jälkeen julkaistua A2 ja niin edelleen. Aineiston verkkoartikkelit esitän taulukossa 1.

Taulukko 1: Tutkimusaineiston verkkoartikkelit

Otsikko	Merkintä	Julkaistu	Kommentit (kpl)
16-vuotiaan pojan henkirikos järkytti Koskelaa ja Käpylää, epäiltyjen nuoruus tuntuu käsittämättömältä: ”Ei tällaista voi tapahtua Suomessa”	A1	9.12.2020	24
Uutta tietoa 16-vuotiaan surmasta Koskelassa: Poliisin mukaan taustalla on pitkään jatkunutta kiusaamista, epäillyt kävivät uhrin luona seuraavana päivänä	A2	18.12.2020	164
16-vuotiaan pojan surman on herätettävä koko yhteiskunta, sanoo rikosylitarkastaja	A3	18.12.2020	96

Sisäministeri Ohisalo Koskelan henkirikoksen uusista tiedoista: ”Eihän hyvinvointivaltiossa tällaista pitäisi tapahtua	A4	18.12.2020	62
Lastensuojelun johtaja ei pidä resursseja riittämättöminä: ”Helsingillä on kyky huolehtia lastensuojelun tarpeista”	A5	18.12.2020	22
Koskelan murhaepäilyn taustalla oli pitkään jatkunutta kiusaamista – Asiantuntijat kertovat, kuinka tapausta voi käsitellä perheessä ja miten nuorten väkivaltaa voisi ehkäistä	A6	19.12.2020	39
Oma lapsemme teki henkirikoksen – meillä tai lastensuojelulla ei ollut tarpeeksi keinoja selvittää, mitä nuoren elämässä tapahtui	A7	21.12.2020	20
Koskelan murhaepäilyn pitäisi herättää: nuorten hätä on jäänyt näkemättä	A8	21.12.2020	10
Koskelan tapahtumat kääntävät katseet kestävämmään epäkohtaan: Suomi epäonnistuu lasten suojelemisessa	A9	29.12.2020	115
Yritin tehdä ilmoituksen nuorten väkivallasta – turhaan	A10	30.12.2020	27
Kiusaaminen ja väkivalta eivät lopu ilman järeitä toimia	A11	6.1.2021	5
Oikeusministeriön kokeilussa pyritään katkaisemaan nuorten rikos- ja päihdekierre: tukihenkilö kulkee koko ajan rinnalla, kunnes on maata jalkojen alla	A12	10.1.2021	8
Koulukiusaaminen ei lopu, elleivät myös vanhemmat ota vastuuta sen kitkemisessä	A13	11.1.2021	51
Koskelan henkirikoksen uhria kiusattiin alakoulusta lähtien – Koulukaverit kertovat, millaisia uhriin päiväkodissa tutustuneet epäillyt ovat	A14	15.1.2021	271
Unohtui kertoa	A15	24.1.2021	20
Opetusministeri Jussi Saramo esitteli kiusaamista ehkäisevän toimenpideohjelman	A16	26.1.2021	7
Kouluille esitetään järeämpiä keinoja puuttua kiusaamiseen, opetus voitaisiin evätä kahdeksi päiväksi	A17	26.1.2021	50
Koskelan murhatutkinta valmistui: Kiusaaminen kehittyi syksyn aikana väkivaltaisemmaksi, epäiltyjen aikeena oli juottaa uhri humalaan – Poliisi: ”Kuulusteluissa puhuttu rankaisuleikistä”	A18	27.1.2021	48
Näemmekö Koskelan henkirikoksesta koko kuvan vai pelkästään sen, jonka viranomaiset haluavat meille näyttää?	A19	28.1.2021	129
Kiusaaminen voi jättää pitkät jäljet elämään	A20	30.1.2021	4

Helsingin koulutusjohtaja Koskelan murhasta: ”Poliisin päätettävissä on, onko koulussa tehty kaikki mahdollinen” – Viranomaisten toimista aloitetaan esiselvitys	A21	1.2.2021	30
”Mulla on semmosia kavereita, jotka osaavat auttaa ja estää jos mua kiusataan” – Muiden oppilaiden pienestäkin tuesta on apua kiusatulle, kysely kertoo	A22	2.2.2021	7
Koskelan murhan oikeudenkäynti: Syytetyt suunnittelivat uhrin hakkaamista etukäteen, yksi syytetyistä kävi katsomassa uhria kaksi kertaa surman jälkeen	A23	16.2.2021	204
Koulujen ja kotien yhteistyö ei toimi kiusaamisen kitkemisessä, sanovat asiantuntijat – ”Mennään vaitiolovelvollisuuden taakse”	A24	18.2.2021	31
Yksi Koskelan murhasta syytetyistä pojista kertoi teosta kahden päivän kuluttua tyttöystävälleen: ”Mä sanoin, että sun pitää kertoa heti sun vanhemmille”	A25	22.2.2021	118
Nuorten väkivalta herätti Helsingin: rikoksia tekevät ja päihteitä käyttävät nuoret saavat uudenlaista apua	A26	22.2.2021	6
Palvelujen alasajo on lisännyt nuorten pahoinvointia	A27	24.2.2021	33
Koronakriisi on lisännyt lasten ja nuorten eriarvoisuutta – Ohisalo: ”Emme halua ottaa riskiä, että menetämme kokonaisia sukupolvia kriisin vuoksi”	A28	24.2.2021	8
Lastensuojelu tarvitsee lisää voimavaroja	A29	25.2.2021	2
Nuorten väkivallan ehkäisyyn tarvitaan laaja työkalupakki	A30	7.3.2021	10
Eduskuntaan etenevä kansalaisaloite vaatii kouluväkivallan kirjaamista rikoslakiin	A31	14.3.2021	11

Kommentoijat merkitsin kunkin verkkoartikkelin alla siten, että ensimmäisen sosiaalihuollon palvelujärjestelmästä kirjoittavan kommentoijan merkitsin K1 (ensimmäinen kommentoija), toisen K2 (toinen kommentoija) ja kolmannen K3 (kolmas kommentoija) ja niin edelleen. Näillä merkinnöillä tarkoitin myös kyseisen kommentoijan ensimmäistä kommenttia. Mikäli sama kommentoija kommentoi toisen kerran verkkoartikkelia samassa kommenttiketjussa, merkitsin sen omalla merkillään niin, että ensimmäinen merkintä tarkoitti kommentoijaa ja seuraava sitä, kuinka mones kyseisen kommentoijan kommentti oli kyseessä. Esimerkiksi toisen kommentoijan kolmatta kommenttia merkitsin K2K3 (toinen kommentoija, kolmas kommentti). Saman kommentoijan pystyin tunnistamaan, mikäli hän kommentoi omalla nimellään tai samalla nimimerkillä. Saman

kommentoijan eri kommenttien tarkastelun avulla pyrin havainnoimaan, kirjoittaako kommentoija toisessa kommentissaan jotakin uutta palvelujärjestelmästä.

6.2 Tekstin hahmottaminen, intertekstuaalisuus ja vastapuhe

Tarkastellessani Helsingin Sanomien kommentteja yksilöiden tuottamina teksteinä, kiinnitin huomiota siihen, miten tekstejä voi tulkita. Pauli Saukkonen (2011, 18–19) on havainnollistanut tekstintuottamista kolmen toisiinsa suhteessa olevan maailman kautta, joita hän yhteisesti nimittää *informaatiokehäksi*. Informaatiokehässä *ulkoisesta maailmasta* (meitä ympäröivästä reaali maailmasta) muodostetaan tietoa tajuntaan eli *mentaaliseen maailmaan*. Tästä tieto edelleen koodautuu mentaalisen prosessin kautta *kielellisen tekstin maailmaksi*, joka ilmenee tekstinä (tai muuna toimintana) uudelleen ulkoisessa maailmassa. Saukkonen (2011, 18) kuvaa ulkoisen ja kielellisen tekstin maailman välissä olevaa välittäjää mentaaliseksi representaatioksi hermojärjestelmässä, jota voidaan pitää ikään kuin kuvana tajunnassa (mentaalinen maailma).

Saukkosen (2011, 20) mukaan voimme aistiemme avulla saada ympäröivästä reaalityodellisuudesta tietoisuutemme vain kapean kuvan. Tämä johtuu osin siitä, että eri aistit aistivat ympäröivästä maailmasta vain osia, jotka yhdessä muodostavat erilaisia havaintoja. Myöskään mentaalista maailmaa ei voida kielen avulla täysin kuvata. Jokaisella yksilöllä on henkilökohtainen näkemyksensä todellisuudesta ja toisen yksilön tietoisuutta ei voida suoraan tarkastella. Näiden henkilökohtaisten tietoisuuksien rakenteellisten pohjien voidaan katsoa sisältävän kuitenkin niin paljon yhtäläisyyksiä, että jonkinasteiseen yhdenmukaisuuteen kielen avulla voidaan pyrkiä. Toisin sanoen subjektiivisuuksien yhdenmukaisuus voi rakentaa mahdollisimman suurta objektiivisuutta. Jokainen teksti rakentaa omaa todellisuuttaan, eikä siitä syystä mitään tekstiä voi pitää sellaisenaan todellisuuden kuvana. Yksittäinen teksti ei muodosta täysin uutta todellisuutta, vaan jokaisen tekstin voidaan katsoa kuvaavan osittain olemassa olevaa todellisuutta. Tästä seuraten myös yksittäisen tekstin ulkopuoliset tekstit ovat osa tätä olemassa olevaa totuutta. (Saukkonen 2011, 19–20.)

Saukkosen (2011) ajatusten mukaisesti voin tarkastella kommentteja yksilöiden tuottamina teksteinä ulkoisessa maailmassa. Tarkasteluni rajat piirtyvät kommenttien sisältämien tekstien tasolle. Kommentoijan sisäisen maailman, eli mentaalisen ajatusprosessin,

ymmärtäminen on minulle mahdotonta. En pääse käsiksi niihin kokemuksiin, ajatuksiin tai näkökulmiin, joita kommentoija ei ole kommentissaan tuonut esille. En pysty kysymään tarkentavia kysymyksiä. Kommenttien kirjoittamisen taustalla voivat kuitenkin vaikuttaa monet eri tekijät. On huomioitava, että verkkoartikkeleiden sisältämät teemat voivat synnyttää yksilöissä erilaisia tunteita kuten esimerkiksi surua, vihaa tai inhoa. Tämän seurauksena kommentteja kirjoitetaan mahdollisesti muun muassa kärjistäen. Tästä huolimatta tarkastelen kommentteja niiden kirjoittajilleen todellisina ajatuksina, kokemuksina ja näkemyksinä, mutta tunnistan verkkouutisten alla käydyn keskustelun ominaiset piirteet, jossa kärjistyneimmät mielipiteet pääsevät helposti esille (Laihiala & Ohisalo 2017, 254).

Intertekstuaalisuudella tarkoitetaan *tekstienvälisyyttä* (Makkonen 2006, 10). Laajimmassa mielessä intertekstuaalisuus voidaan ymmärtää kaiken kommunikaation ehtona. Tällöin se ei rajoitu ainoastaan kirjallisuuteen, vaan yleisestikin kulttuurin kenttään. Intertekstuaalisuutta on kuvattu siten, että tietty lausuma on ymmärrettävissä vain suhteessa olemassa olevaan diskurssijoukkoon. (Makkonen 2006, 19.) Intertekstuaalisuuden *geneettisellä kytkennällä* tarkoitetaan tapauksia, joissa teksti on toisen tekstin kirjoittamisen ”impulssi”. Tällöin tekstien välillä on yksisuuntainen kausaalisuhde, jossa tekstin katsotaan olevan toisen tekstin ”lähde” tai kirjoittajan ottaneen ”vaikutuksia” siitä. (Tammi 2006, 70.)

Intertekstuaalisena prosessina voidaan pitää myös tekstiaineistojen moniäänisyyttä. Toisin sanoen niiden heterogeenisuutta ja monifunktioisuutta. Esimerkiksi sanomalehtien pääkirjoitusten on nähty yhdistelevän uutismaisuutta, mainosmaisuutta, keskustelevuutta ja virkakielisyyttä. (Solin 2006, 89.) Uutistekstien sisällöt ovat suurimmalta osin intertekstuaalisia. Ne rakentuvat pääasiallisesti muiden sanoista, kuten lehdistötiedoteteksteistä ja haastattelulausunnoista. (Solin 2006, 84.) Tutkimusaineistoni verkkoartikkelit voivat olla siis myös intertekstuaalisessa suhteessa toisiinsa.

Kommenttien voidaan Saukkosen (2011) esittämän tekstintuottamisen prosessin mukaan katsoa olevan yksittäisiä yksilöiden tuottamia tekstejä, jotka sisältävät näkemyksiä, havaintoja ja mielipiteitä verkkoartikkeleiden sisällöistä ja näiden sisältöjen suhteesta yksilön omaan tulkintaan. Kommentteja voidaan tarkastella myös suurempana ryhmänä, jolloin kiinnostavana näyttäytyvät kommenttien sisällöissä toistuvat tai yhtenevät teemat.

Kommenttien välisiä intertekstuaalisia suhteita havainnoin geneettisen kytkennän avulla, jolloin kommentti toimii toisen kommentin kirjoittamisen, eli kommenttiin vastaamisen, impulssina.

Keskustelun hallitsevia teemoja vastaan voidaan asettua vastapuheen keinoin. Vastapuheella tarkoitetaan vastausta johonkin. Vastaus on reaktio, joka ilmaisee jollakin tapaa mielipide-eroa. Vastapuheeseen sisältyy sekä vastaus että vastustus. (Juhila 2004, 20.) Tutkimusaineistossa toistuvien ja yhtenevien teemojen lisäksi merkityksellistä on käsitellä hegemonisista näkemyksistä poikkeavia kannanottoja, joiden tarkastelussa hyödynnän Kirsi Juhilan (2004) näkemystä vastapuheesta.

7 Analyysi

Tutkimusaineiston analyysimenetelmänä käytin muun muassa sisällön erittelyä, jonka Hakala & Vesa (2013) määrittelevät keskeiseksi menetelmäksi suomalaisen joukkoviestinnän tutkimuksessa. Heidän mukaansa sisällön erittelyllä tarkoitetaan useimmiten määrällistä analyysiä. Määrällisen sisällön erittelyn avulla on mahdollista luoda tiivistetty yleiskuva melko laajoistakin aineistoista. Konkreettisesti määrällinen sisällön erittely on erilaisten havaintoyksiköiden kuten aiheiden, toimijoiden tai mielipiteiden laskemista ja luokittelua. (Hakala & Vesa 2013.) Käytin määrällistä sisällön erittelyä aineiston jäsenyksessä. Aineiston verkkoartikkelit muodostuivat kuudesta mielipidekirjoituksesta (joista yksi oli päätoimittajan mielipidekirjoitus), kolmesta pääkirjoituksesta ja 22:sta uutisjutusta. Verkkoartikkelit jakautuivat kotimaan-, kaupunki- ja politiikan toimitusten tuottamiin kirjoituksiin. Verkkoartikkeleista yli kolmasosa (13 kpl) oli kaupunkitoimituksen kirjoittamia. Verkkoartikkelit oltiin jäsennelty eri teemojen alle, joita olivat rikos epäilyt, Koskelan henkirikos, nuorisorikollisuus, kiusaaminen, rikokset, oikeudenkäynnit, lastensuojelu, nuoret ja kansalaisaloite.

Sisällön erittelyn lisäksi käytin analyysini tukena sisällönanalyysia. James Driskon ja Tina Maschin (2015) mukaan sisällönanalyysin avulla tekstistä on mahdollista tehdä perusteltuja päätelmiä suhteessa sen käyttöyhteyteen. Tarkastelunkohteena voi olla itse tekstin sisältö, sen lähettäjä, vastaanottaja tai tekstin vaikutus, jonka lisäksi sisällönanalyysin avulla on mahdollista tutkia yksilöiden tai ryhmien asenteita ja näkemyksiä.

(Drisko & Masch 2015.) Laadullisella sisällön erittelyllä pyrin tarkastelemaan sitä, mitä sosiaalihuollon palvelujärjestelmästä kirjoitettiin Helsingin Sanomien verkkoartikkeleiden kommentteissa. Kiinnitin huomioni myös siihen, kuka tai ketkä kommentteja kirjoittivat. Kommenttoijan tausta oli mahdollista tunnistaa, mikäli hän toi sen itse esiin. Tällä tarkoitan, että kommenttoija kirjoitti olevansa esimerkiksi vanhempi tai työskentelevänsä jossakin palvelussa. Tällöin määrittelin kommenttoijan vanhemmaksi tai työntekijäksi.

Jaoin verkkoartikkelit väljästi eri teemojen alle niiden otsikoiden perusteella, sillä otsikon tulee kertoa lyhyesti, mistä tekstissä on kyse, mikä on sen näkökulma ja tarkoitus. Tämän lisäksi otsikon tarkoituksena on houkuttaa lukemaan ja sen avulla lukija saa nopeasti yleiskuvan jutusta. (Moilanen 2012.) Verkkoartikkeleiden teemoittelu jäsensi aineistoa hallittavampaan muotoon. Jaoin verkkoartikkelit teemoihin myös siksi, ettei tarkoitukseni ollut tarkastella verkkoartikkeleita yksittäisinä kirjoituksina. Tavoitteenani oli muodostaa verkkoartikkeleiden havainnoinnin avulla tiivistetty yleiskuva verkkoartikkeleiden näkökulmista palvelujärjestelmään liittyen, sillä tämän vaiheen jälkeen minun oli mahdollista siirtyä varsinaiseen analyysiin eli kommenttien tarkasteluun. Otsikoiden perusteella muodostettuja teemoja olivat: *koulukiusaaminen*, *lastensuojelu*, *palvelut*, *ratkaisut*, *yhteiskunta* ja *muut*. Koulukiusaaminen-teeman alle jaoin koulua ja siellä tapahtuvaa kiusaamista tarkastelevat verkkoartikkelit. Lastensuojelu-teema käsitti lastensuojelua käsittelevät artikkelit. Palvelut-teema koski jollakin tapaa palveluista tai palvelujärjestelmästä julkaistuja artikkeleita ja tämä teema käsitti myös viranomaistoimintaa tarkastelevat artikkelit. Ratkaisut-teema käsitti ratkaisukeskeisestä näkökulmasta kirjoitetut artikkelit. Yhteiskunta -teeman alle sijoitin yhteiskunnallisesta näkökulmasta kirjoitetut artikkelit. Loput artikkelit jaoin muut-teeman alle. Eri teemat ja niiden mukaisen jaon verkkoartikkeleista esitän taulukossa 2.

Taulukko 2: Otsikoiden perusteella muodostetut teemat

Teema	Verkkoartikkeli
Koulukiusaaminen	<p>Uutta tietoa 16-vuotiaan surmasta Koskelassa: Poliisin mukaan taustalla on pitkään jatkunutta kiusaamista, epäillyt kävivät uhrin luona seuraavana päivänä (A2)</p> <p>Koskelan murhaepäilyn taustalla oli pitkään jatkunutta kiusaamista – Asiantuntijat kertovat, kuinka tapausta voi käsitellä perheessä ja miten nuorten väkivaltaa voisi ehkäistä (A6)</p>

	<p>Kiusaaminen ja väkivalta eivät lopu ilman järeitä toimia (A11)</p> <p>Koulukiusaaminen ei lopu, elleivät myös vanhemmat ota vastuuta sen kitkemisessä (A13)</p> <p>Koskelan henkirikoksen uhria kiusattiin alakoulusta lähtien – Koulukaverit kertovat, millaisia uhriin päiväkodissa tutustuneet epäilty ovat (A14)</p> <p>Kiusaaminen voi jättää pitkät jäljet elämään (A20)</p> <p>”Mulla on semmosia kavereita, jotka osaavat auttaa ja estää jos mua kiusataan” – Muiden oppilaiden pienestäkin tuesta on apua kiusatulle, kysely kertoo (A22)</p> <p>Koulujen ja kotien yhteistyö ei toimi kiusaamisen kitkemisessä, sanovat asiantuntijat – ”Mennään vaitiolovelvollisuuden taakse” (A24)</p>
Lastensuojelu	<p>Lastensuojelun johtaja ei pidä resursseja riittämättöminä: ”Helsingillä on kyky huolehtia lasten-suojelun tarpeista” (A5)</p> <p>Oma lapsemme teki henkirikoksen – meillä tai lastensuojelulla ei ollut tarpeeksi keinoja selvittää, mitä nuoren elämässä tapahtui (A7)</p> <p>Koskelan tapahtumat kääntävät katseet kestävämmään epäkohtaan: Suomi epäonnistuu lasten suojelemissa (A9)</p> <p>Yritin tehdä ilmoituksen nuorten väkivallasta – turhaan (A10)</p> <p>Unohtui kertoa (A15)</p> <p>Lastensuojelu tarvitsee lisää voimavaroja (A29)</p>
Palvelut	<p>Näemmekö Koskelan henkirikoksesta koko kuvan vai pelkästään sen, jonka viranomaiset haluavat meille näyttää? (A19)</p> <p>Helsingin koulutusjohtaja Koskelan murhasta: ”Poliisin päätettävissä on, onko koulussa tehty kaikki mahdollinen” – Viranomaisten toimista aloitetaan esiselvitys (A21)</p> <p>Palvelujen alasajo on lisännyt nuorten pahoinvointia (A27)</p>

Ratkaisut	<p>Oikeusministeriön kokeilussa pyritään katkaisemaan nuorten rikos- ja päihdekierre: tukihenkilö kulkee koko ajan rinnalla, kunnes on maata jalkojen alla (A12)</p> <p>Opetusministeri Jussi Saramo esitteli kiusaamista ehkäisevän toimenpideohjelman (A16)</p> <p>Kouluille esitetään järeämpiä keinoja puuttua kiusaamiseen, opetus voitaisiin evätä kahdeksi päiväksi (A17)</p> <p>Nuorten väkivalta herätti Helsingin: rikoksia tekevät ja päihteitä käyttävät nuoret saavat uudenlaista apua (A26)</p> <p>Nuorten väkivallan ehkäisyyn tarvitaan laaja työkalupakki (A30)</p> <p>Eduskuntaan etenevä kansalaisaloite vaatii kouluväkivallan kirjaamista rikoslakiin (A31)</p>
Yhteiskunta	<p>16-vuotiaan pojan henkirikos järkytti Koskelaa ja Käpylää, epäiltyjen nuoruus tuntuu käsittämättömältä: ”Ei tällaista voi tapahtua Suomessa” (A1)</p> <p>16-vuotiaan pojan surman on herätettävä koko yhteiskunta, sanoo rikosylitarkastaja (A3)</p> <p>Sisäministeri Ohisalo Koskelan henkirikoksen uusista tiedoista: ”Eihän hyvinvointivaltiossa tällaista pitäisi tapahtua (A4)</p> <p>Koskelan murhaepäilyn pitäisi herättää: nuorten hätä on jäänyt näkemättä (A8)</p> <p>Koronakriisi on lisännyt lasten ja nuorten eriarvoisuutta – Ohisalo: ”Emme halua ottaa riskiä, että menettämme kokonaisia sukupolvia kriisin vuoksi” (A28)</p>
Muut	<p>Koskelan murhatutkinta valmistui: Kiusaaminen kehittyi syksyn aikana väkivaltaisemmaksi, epäiltyjen aiheena oli juottaa uhri humalaan – Poliisi: ”Kuulusteluissa puhuttu rankaisuleikistä” (A18)</p> <p>Koskelan murhan oikeudenkäynti: Syytetyt suunnittelivat uhrin hakkaamista etukäteen, yksi syytetyistä kävi katsomassa uhria kaksi kertaa surman jälkeen (A23)</p>

	Yksi Koskelan murhasta syytetyistä pojista kertoi teosta kahden päivän kuluttua tyttöystävälleen: ”Mä sainoin, että sun pitää kertoa heti sun vanhemmille” (A25)
--	--

Verkkoartikkeleiden tarkastelun aloitin koulukiusaamista käsittelevien verkkoartikkeleiden jäsentämisellä. Tässä vaiheessa käytin apunani Barney Glaserin ja Anselm Straussin (1967) kehittämää Grounded theorya. Grounded theorya voidaan hyödyntää laajempaan metodologisena suuntauksena tai suppeammin analyysimenetelmänä (Corbin & Strauss 2012). Itse käytin sitä analyysimenetelmänä. Grounded theory on menetelmällisesti aineistolähtöinen, eivätkä esimerkiksi aineiston koodauksessa käytettävät koodit ole teoriasta muodostettuja. Täysin teoriasta irtautuvaa aineistolähtöistä tutkimusta voi olla kuitenkin haastavaa toteuttaa. Tämä johtuu osin siitä, ettei täysin objektiivisia havaintoja ole olemassa, sillä tutkija on useimmiten määritellyt käyttämänsä teorian ja käsitteet, jolloin niiden voidaan katsoa osin vaikuttavan tuloksiin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Huomasin tämän tehdessäni omia havaintojani verkkoartikkeleista. Olin tehnyt tutkielmani tutkimussuunnitelmaa ennen verkkoartikkeleiden tarkastelua Grounded theoryn avulla. Tutkimussuunnitelman koostamisvaiheessa olin määritellyt käyttämiäni käsitteitä. Tästä seuraten koin analyysini olevan enemmän teoriasidonnaista, jossa analyysi ei suoraan perustu teoriaan, mutta yhteys siihen on havaittavissa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Drisko ja Maschi (2015) esittävät laadullisen sisällönanalyysin lähestyvän menetelmällisesti muiden laadullisten tutkimusmenetelmien kanssa, joista yhtenä he nostavat esiin Glaserin ja Straussin (1967) Grounded theoryn. Näissä molemmissa voidaan hyödyntää aineiston avointa koodausta, joka on koodauksen ensimmäinen vaihe. Grounded theorya hyödyntävässä menetelmällisessä koodauksessa keskeisenä voidaan pitää koodauksessa tehtyä tulkintaa. Toisin sanoen sitä, miten aineistokohtia nimetään. (Corbin & Strauss 2012.)

Ensimmäiseen koodausvaiheeseen valitsin koulua ja koulukiusaamista käsittelevät verkkoartikkelit, sillä ne muodostivat kappale- ja sivumäärältään laajimman aineisto-otteen. Tein rivittäistä avointa koodausta ja luin aineistoa läpi. Aineistoa koodaamalla löysin tekstistä viittauksia kouluun ja koulukiusaamiseen, tapahtuneeseen henkirikokseen,

viranomaistoimijoihin, toimintaan liittyviä kuvauksia, perheeseen tai vanhemmuuteen liitettyjä tekijöitä, ongelmalliseksi tilanteiksi luonnehdittuja kuvauksia, syy-seuraussuhteita, ratkaisuehdotuksia sekä viittauksia yhteiskuntaan tai vastuuseen. Analyysiyksiköitä olivat yksittäiset sanat, lausahdukset tai useamman lauseen kokonaisuudet. Ensimmäisen koodauskierroksen jälkeen tarkastelin koodeja tarkemmin läpi. Aloin yhdistelemään suppeampia koodeja kuten esimerkiksi erilaisia viranomaistoimijoita (sosiaalityöntekijät, opettajat, opetusministeriö, lastenpsykiatri) laajemmaksi koodiryhmäksi *viranomaiset*. Tämän lisäksi huomioni kiinnittyi suuria määriä analyysiyksiköitä sisältäviin koodeihin. Näitä olivat esimerkiksi koodit *ratkaisuehdotus*, *ongelma* ja *vastuu*.

Grounded theorya menetelmällisesti hyödyntävän koodaustyön avulla laadin rajatuista koodeista muodostuvan analyyttisen työkalun, joka muodostui koodeista *ongelma*, *ratkaisuehdotus*, *vastuu* ja *viranomaiset*. Ongelmaksi koodatut analyysiyksiköt olivat jollakin tapaa ongelmallisiksi tai haasteellisiksi määriteltäviä asioita tai tilanteita. Ratkaisut-koodi käsitti analyysiyksiköt, joissa esitettiin ratkaisuja tai ehdotuksia jonkun asian muuttamiseksi tai korjaamiseksi. Vastuuksi koodatuissa analyysiyksiköissä kuvattiin eri toimijoiden vastuuseen liittyviä tekijöitä eli asioita, joihin jonkun toimijan tulisi puuttua. Viranomaiset-koodilla etsin aineisto-otteesta viranomaisten, eri alojen työntekijöiden tai poliitikkojen kannanottoja palveluihin tai palvelujärjestelmään liittyen. Tämän vaiheen toteutin Atlas.ti-ohjelmalla.

Tämän jälkeen koodasin analyyttistä työkalua hyödyntäen kaikki verkkoartikkelitekstit läpi teema kerrallaan Word-tekstinkäsittelyohjelmalla. Koodauksessa käytin eri värejä siten, että yhtä koodia vastasi yksi väri. Ensimmäisenä koodasin koulukiusaamista käsittelevät artikkelit, sillä pystyin osin hyödyntämään koodaustyötäni analyyttisen työkalun muodostuksesta. Kävin jokaisen teeman verkkoartikkelit läpi seuraavalla tavalla. Ensimmäisenä koodasin analyysiyksiköitä koodeilla *ongelma*, *ratkaisuehdotukset*, *vastuu* ja *viranomaiset*. Analyysiyksikköinä toimivat lausahdukset ja useamman lauseen kokonaisuudet. Tämän jälkeen ryhmittelin analyysiyksiköt kunkin koodin alle, jonka jälkeen tarkastelin jokaista analyysiyksikköä yksitellen. Tiivistin analyysiyksikön ydinsanomaan, joka saattoi olla useammalla sanalla kuvailu tai kokonaiset lauseet.

Verkkoartikkeleiden koodaamisen analyysiyksiköihin ja niiden tiivistämisen jälkeen tarkastelin kaikkien eri verkkoartikkeleiden tiivistettyjä analyysiyksiköitä koodi kerrallaan

läpi. Koodausta tehdessäni huomasin useamman eri teeman toistuvan verkkoartikkeleiden teksteissä, jonka lisäksi niissä toistuivat tiettyjen viranomaisten lausunnot, viittaukset toisiin verkkoartikkeleihin ja toistuvat kuvaukset asioista. Tämä kertoo osin verkkoartikkeleiden intertekstuaalisuudesta. Yhdistin analyysiyksiköt, jotka kuvasivat samaa asiaa. Näin sain muodostettua tiivistetyn kuvan verkkoartikkeleiden sisällöistä. Merkitsin tiivistetyt ajatukset kirjainmerkinnällä. Merkitty kirjain viittasi, minkä teeman verkkoartikkelista ajatus oli peräisin. Tämän avulla minun oli mahdollista palata aina tarvittaessa alkuperäisen tekstin äärelle.

Verkkoartikkeleiden ja pohjustavan havainnoinnin jälkeen siirryin kommenttien varsinaiseen analyysiin. Hyödynsin kommenttien analyysissä osin muodostamaani analyyttistä työkalua ja analyysin tukena käytin Word-tekstinkäsittelyohjelmaa. Ennen kommenttien temaattista analyysia kävin tutkimusaineiston kommentit läpi. Tässä vaiheessa tarkoitukseni oli poistaa sellaiset kommentit, joiden sisällöt eivät liittyneet tutkimusaiheeseeni. Kommenttien tämän vaiheen seulontakriteerinä oli se, että kommentissa viitataan johonkin palveluun (esimerkiksi koulu, lastensuojelu, nuorisotoimi, poliisi), palvelujärjestelmään tai viranomaistoimijaan/-toimijoihin (esimerkiksi opettaja, sosiaalityöntekijä, poliisi, terveydenhoitaja). Kommenttien seulonnan jälkeen kommenttien määrä tippui sivumäärällisesti 626 sivusta 329 sivuun. Tarkemmin analysoitaviin kommentteihin merkitsin kirjain ja numero -yhdistelmän, joka kertoi, mihin verkkoartikkeliin kommentti on jätetty, monesko kommentoija on kyseessä ja kommentoijan toista tai useampaa kommenttia merkitsevä luku.

Tämän jälkeen kävin jokaisen teeman kommentit läpi seuraavalla tavalla. Ensimmäisenä tarkastelin sitä, ketkä kommentteja kirjoittavat eli oliko kommenteista löydettävissä puhujaryhmiä. Puhujaryhmä oli mahdollista tunnistaa, mikäli kommentoija toi sen itse esiin kommentissaan esimerkiksi kirjoittamalla siitä, että hänellä on lapsi (jolloin puhujaryhmä oli vanhempi) tai, että hän on työskennellyt jossakin palvelussa (jolloin merkitsin puhujaryhmäksi työntekijä). Puhujaryhmän merkitsemiseen kommentissa käytin tekstin lihavointia. Ensimmäisen tarkastelukierroksen jälkeen aloin kiinnittämään huomiota siihen, mistä kommenteissa kirjoitetaan. Tässä vaiheessa hyödynsin eri värejä muun muassa siten, että esimerkiksi ongelmalliseksi koettua tekijää merkitsin yhdellä värillä ja ratkaisuksi kuvattua asiaa toisella värillä. Näin minun oli mahdollista saada käsitys siitä, millaisia teemoja kommentit muodostivat.

Kommenttien temaattisen analyysin jälkeen aloin tarkastelemaan kommenttien välisiä suhteita eli intertekstuaalisuutta, mikä tuli parhaiten näkyviin kommentoijan vastatessa toiseen kommenttiin. Tämän lisäksi huomioni kiinnittyi temaattisen analyysin pohjalta muodostettujen teemojen sisältämien näkemysten vastaisiin mielipiteisiin, joita tarkastelin vastapuheen käsitteen avulla. Kommenttien intertekstuaalisuutta ja vastapuhetta merkitsin omilla merkeillä. Vaikka olin kommenttien ensimmäisessä seulontavaiheessa poistanut tutkimusaiheeni ulkopuolisia asioita käsitteleviä kommentteja huomasin, että kommentit saattoivat olla erittäin laajoja kannanottoja, joissa kommentoijat käsitelivät monia eri asioita. Havainnoinnin helpottamiseksi tiivistin kommentteja siten, että poistin niistä tutkimusaiheeni ulkopuolisia teemoja ja kirjoituksia tapahtuneesta henkirikoksesta, sen uhrista ja tekijöistä. Jätin kommentteihin merkinnän kommentoijasta ja siitä, mihin verkkoartikkeliin kommentti oli kirjoitettu, jotta pystyin tarvittaessa palata lukemaan alkupeleistä kommenttia.

Seuraavissa kolmessa tulosluvussa, joissa vastaan tutkimuskysymyksiini, esitän keskeisimmät havaintoni kommenteista aineistoesimerkkien avulla. Lukemista helpottaakseni olen korjannut aineistoesimerkeistä selkeät kirjoitusvirheet siten, ettei esimerkin sisältämä sanoma ole muuttunut. Esimerkiksi ilmaisun ”välinpitämätön suhatutuminen” olen korjannut ilmaisuksi ”välinpitämätön suhtautuminen”. Tämän lisäksi olen poistanut kommenteista paikkakuntien nimet, sillä pyrin säilyttämään kommentoijien anonymiteetin.

8 Ketkä puhuvat?

Tässä tulosluvussa vastaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni. Tämän lisäksi tuon esiin kutakin puhujaryhmää käsittelevässä alaluvussa keskeisimmät huomioni kyseisen puhujaryhmän käsittelemistä aiheista kommenteissa. On huomioitava, että suurin osa kommenteista oli kirjoitettu siten, ettei kirjoittaja tuonut esiin omaa positiotaan keskusteltavaan aiheeseen liittyen. Tästä huolimatta on merkityksellistä tarkastella tunnistettavissa olleita puhujaryhmiä, sillä puhujaryhmän tiedostamisen avulla auki kirjoitettuja kokemuksia ja näkemyksiä voidaan pyrkiä ymmärtämään paremmin.

8.1 Koulukiusaamista kokeneet

Yksi keskeisimmistä verkkoartikkeleita kommentoivista puhujaryhmistä oli koulukiusaamista kokeneet yksilöt. Koulukiusaamisen uhrit toivat useissa kirjoituksissa esiin koulussa työskentelevien henkilöiden, pääsääntöisesti opettajien, puuttumattomuuden tilanteeseen. He kokivat opettajien huomanneen heihin kohdistuvan kiusaamisen, mutta tästä huolimatta siihen ei oltu puututtu. Koulukiusaamista kokeneet esittivät yhtenä ratkaisuna koulukiusaamisen ehkäisemiseksi sen, että kiusaamisen puuttumattomuudesta koituisi opettajille jonkinlaisia seurauksia. Näitä asioita havainnollistavat esimerkit 1 ja 2:

Esimerkki 1.

[...] Itse sekä ala- että yläasteella koulukiusattuna sain itse kokea tämän hampaattomuuden ja kummallakin kerralla kiusaaminen loppui vasta, kun itse aloin pistämään kiusaajilleni hanttiin. [...] Oman kokemuksen mukaan loppukädessä on kyse vanhemmista, jotka eivät kykene näkemään lapsiaan koulukiusaajina ja opettajista, jotka pelkäävät näitä vanhempia niin, etteivät uskalla tehdä näkemälleen kiusaamiselle mitään. En siten näe mitään muuta tapaa tehdä tästä loppu, kuin tehdä laillisesti velvoittaa opettajat puuttumaan niin, että joutuvat syytteeseen, jos eivät puutu kiusaamiseen. (HS 18.12.2020)

Esimerkki 2.

Mielestäni joku henkilökohtainen vastuu olisi saatava kaikille opettajille ja rehtoreille, jotka katsovat nimittelyä ja syrjimistä läpi sormien. Olin pitkäaikaisesti koulukiusattu, ja nimittely & pahan puhuminen tapahtui ennen kaikkea oppitunneilla ja luokkahuoneessa, ei välitunneilla. Tilanteissa opettaja istui muka syventyneenä töihinsä luokan edessä ja oppilaiden oli tehtävä joko ryhmänä tai itsenäisesti tehtäviään. Käsityötunnit olivat pahimpia. Yksikään opettaja ei koskaan puuttunut asiaan, vaikka puheet olivat hyvin kuuluvia. [...] (HS 15.1.2021)

Kiusaamisen kokemus on erittäin henkilökohtainen ja kiusaaminen voi aiheuttaa sitä kokevalle erittäin kauaskantoisia seurauksia. Monet viestiketjuihin kirjoittavista toivat esiin jo kauan sitten kokemaansa huonoa kohtelua. Osa kommentoijista koki, ettei

koulukiusaaminen ole ainoastaan kiusaajista johtuvaa. Jotkut kirjoittajista myös ymmärsivät, ettei tilanteet ole helppoja opettajillekaan. Koulukiusaaminen nähtiin osin rakenteellisena ongelmana, jolloin ratkaisu ei ole löydettävissä vain tekijän ja uhrin tai heitä ympäröivien toimijoiden toimintaan puutumalla. Kiusaamista luonnehdittiin näiden eri tekijöiden lisäksi kiusaajien henkilökohtaisena haasteena. Näitä tekijöitä kuvaavat seuraavat esimerkit 3 ja 4:

Esimerkki 3.

[...] Olin kiusattu koko ylläasteen ensimmäisestä koulupäivästä lähtien. [...] Henkisesti kiusaaminen jätti jälkensä, se on päivänselvää. Koulussa kukaan ei puuttunut kiusaamiseen, vaikka sitä tapahtui opettajien silmien edessä. [...] Ensimmäinen kerta, kun aloin puhumaan kokemuksistani, oli terapiassa nyt 30 vuotta tapahtuneen jälkeen. [...] Resursseja on vähennetty ja ryhmäkokoja suurennettu. Opetushenkilökunta on tiukilla niin opetuksen kuin vanhempienkin taholta. Tämä ei ole pelkästään vanhempien tai koulujen ongelma ratkottavaksi vaan enemmänkin rakenteellinen ongelma. (HS 15.1.2021)

Esimerkki 4.

Omaakohtaisesta kokemuksesta voin kertoa, että koulun opettajilla tai rehtorilla ei ollut mitään keinoja koulukiusaamiseen puuttumiseen omalla kohdallani. Rehtoria eivät kiusaamiseen liittyvät asiat kiinnostaneet. [...] Omalla kohdallani tukea koulun puolelta ei saanut missään muodossa kiusattu eikä vanhemmat. Kouluun lähtemisen pelko, välitunnit sekä koulumatka kotiin pelottivat ja olivat läsnä koko ylläasteen ajan. Nämä muistot tulee kannettua mukana läpi loppuelämän... Kiusaajille en ole "vihainen" koska heillä itsellään on ollut ongelmia nuoruudessaan, jotka johtavat kiusaamiskäyttäytymiseen. Eniten harmittaa omalta osaltani oppilaitoksen kyvyttömyys puuttua kiusaamiseen. Jopa kiusaamisen salliva asenne, vähätely sekä välinpitämätön suhtautuminen. Tämä sama kyvyttömyys on ollut 80-luvulla ja taitaa olla niin, että on tilanne pahentunut. [...] (HS 15.1.2021)

Koulukiusaamisen uhriksi joutuneiden kokemukset puhuvat sen puolesta, että kiusaaminen voi todella jättää syvät jäljet kiusatun elämään. Kiusatuksi joutumisen kokemus ei poistu, vaikka yksilön opiskeluaikat olisivat loppuneet jo kauan sitten. Kiusaamista kokeneiden kommenttien perusteella vaikuttaa siltä, että negatiiviset kokemukset kohdistuvat erityisesti ammattilaisten välinpitämättömyyteen ja kiusaamistilanteisiin puutumattomuuteen.

8.2 Vanhemmat

Toisena puhujaryhmänä kommentteissa oli nähtävissä koulukiusaamista kokeneiden lasten ja nuorten vanhemmat. Tutkimusaineiston useassa eri kommentissa esitettiin tyytymättömyyttä KiVa koulu -toimintamalliin. KiVa koulu on Turun yliopistossa kehitetty kiusaamisen vastainen toimenpideohjelma. Vanhempien kuvaama kritiikki jäi osin pintapuoliseksi. Tiettyyn puhujaryhmään yhdistämättömien kirjoittajien kritiikissä KiVa koulun toimintatapojen heikkouksia tarkasteltiin laajemmin. Tästä syystä käsittelen kritiikkiä lisää myöhemmin omassa alaluvussaan. Vanhempien kirjoittamissa kommentteissa KiVa kouluun kohdistuva kritiikki koski sitä, että opettajat eivät suhtautuneet kiusaamiseen riittävän vakavasti. Tämän arveltiin osin johtuvan KiVa koulu -toimintamallista. Tätä havainnollistaa seuraava esimerkki 5:

Esimerkki 5.

[...] Poika koki huonoa henkistä oloa näistä pienistä kiusaamista ja vatsa oli kipeä toisinaan, kun lähti kouluun. Luokanvalvojalle halusimme sopia ajan tästä keskustellaksemme. Miesluokanvalvoja totesi "ei tässä koulussa ole kiusaamista eikä ollut toisessakaan koulussa [paikkakunta], jossa opetin". Tähän totesin, että varmasti jokaisessa koulussa on jonkinlaista kiusaamista. Opettaja itsevarmana pysyi kannassaan, joten nousin ja lähdin todeten, ettei keskustelusta tule mitään. [...] Koulu oli "KiVa koulu" -projektin pilottikouluja - tuoko sai itsevarman opettajan väittämään vastaan? Pelkäsiikö vastuuta tai maineen menetystä? [...] (HS 15.1.2021)

KiVa koulu -ohjelma tuotiin esiin kiusaamistilanteiden ratkomiseen sopimattomana silloin, kun kiusaaminen oli jatkunut toimintamallista huolimatta, kuten seuraavasta esimerkistä 6 käy ilmi:

Esimerkki 6.

Lastani kiusattiin "Kiva koulu" - toimintamallia noudattavassa koulussa. Kiusaaminen selvisi meille vanhemmille luokkakaverin kerrottu asiasta. Kukaan opettajista ei ottanut yhteyttä. Lapsi oli laitettu keskustelemaan kiusaajiensa kanssa ja lopuksi "asiat oli sovittu" ja "päätetty" kiusaamisen loppumisesta. Kiusaaminen ei loppunut, vaan paheni. Lapselta meni luotto kouluun ja opettajiin. Kiusaaminen päättyi, kun muutimme pois paikkakunnalta. [...] On turha tärvätä aikaa höpö höpö - palaverieihin, ne eivät johda mihinkään. [...] (HS 15.1.2021)

Vanhempien kokemaa pettymystä koulun toimien riittämättömyydestä ja opettajien suhtautumisesta kiusaamiseen ilmensivät myös kommentit, joissa vanhempi kuvasi omaa toimintaansa kiusaamisen lopettamiseksi. Useimmissa kommentteissa tämä toiminta näyttyi kiusaajien uhkailuna ja ”kovana puheena”, mikä kohdistettiin kiusaajille. Tätä havainnollistavat seuraavat esimerkit 7 ja 8:

Esimerkki 7.

[...] Systeemi on käytännössä se, että kun opettajat ja koulukuraattorit eivät saa tehtyä kiusaamistapauksille yhtään mitään, vanhemmat ovat pakotettuja toimimaan itse. Silloin voi tulla rumaa jälkeä, sillä kun ihminen joutuu puolustamaan lastaan, ei ole tosipaikan tullen paljon mitään rajana. Tähän saakka asioita ei pitäisi ajaa, se pitäisi kaikkien ymmärtää. Itsekin olen mennyt koulun pihalle ja pyytännyt poikaani näyttämään sieltä kiusaajat. Sitteen olen mennyt ja sanonut kylmästi, että kiusaaminen loppuu nyt tähän, ellette halua todellisia ikävyvyyksiä. Kiusaaminen loppui kuin seinään. [...] (HS 16.2.2021)

Esimerkki 8.

Kerran, kauan sitten, valitin vanhempain illassa koulussa opettajalle, että lapseni jätetään välitunnilla yksin. Opettaja vastasi minulle, että eikö lapseni ole jo tottunut siihen. Sen jälkeen en enää mennyt vanhempain iltaan. Jatkossa pyysin lapsiani kertomaan mahdollisille kiusaajille, että minä tulen ja lyön turpiin niin että veri lentää. [...] (HS 22.2.2021)

On mielenkiintoista pohtia, millaisen esimerkin uhkaavaa kielenkäyttöä ja toimintaa käyttävä vanhempi antaa kiusaavalle oppilaalle. Vaikka lopputulos olisikin toivottu eli kiusaaminen saadaan tämänkaltaisen toiminnan avulla loppumaan, näyttäytyy sen saavuttaminen kiusaamista muistuttavalla toiminnalla ristiriitaisena. Toisaalta osa vanhemmista toi esiin myös positiivisia kokemuksia kiusaamiseen puuttumisesta. Kiusatun ja kiusaajan vanhempien välinen yhteistyö koettiin merkittävänä kiusaamisen loppumiseen vaikuttaneena tekijänä. Myös koulu tuotiin esiin yhtenä kiusaamiseen onnistuneesti puuttuneena toimijana. Usein lapset saattavat liikkua kuitenkin useiden eri viranomaistoimijoiden, kuten esimerkiksi koulun ja iltapäivätoiminnan, välillä, jolloin yhden toimijan onnistuminen ei välttämättä poista kiusaamista toisen toimijan piirissä. Onnistumiseen viitanneita näkemyksiä esittävät seuraavat esimerkit 9 ja 10:

Esimerkki 9.

[...] Kun omaa poikaani ala-asteella luokkakaveri kiusasi, poikamme onneksi kertoi siitä jo alussa, kun se oli vielä lievää. [...] Minä soitin pojan äidille, joka suhtautui upeasti. Hän tiedusteli asiasta pojaltaan ja poika myönsi. Kotona oli yhdessä keskustelu ja sovittu, että kiusaaminen loppuu. Ja näin myös kävi. [...] Mielestäni tämä kertoo siitä, että kun asia otetaan vakavasti jo heti alussa, niin siihen pystyy myös vaikuttamaan. [...] (HS 15.1.2021)

Esimerkki 10.

[...] Valitettavasti koulu ei yksinään pysty näitä ongelmia ratkomaan. Meillä esim on kokemus tilanteesta, jossa koulu puuttui ansiokkaasti kiusaamiseen ja sai sen loppumaan kouluaikana, mutta iltapäivätoiminnassa kiusaamisen annettiin jatkua vapaasti ja siitä syyllistettiin uhria. [...] (HS 28.1.2021)

Lapseen tai nuoreen kohdistuva koulukiusaaminen voi olla todellinen kriisi myös vanhemmalle. Tutkimusaineistossa vanhemmat kuvasivat kokemuksiaan paikoin hyvinkin yksityiskohtaisesti, joka saattaa osin kertoa tapahtumien jättämistä syvistä muistoista. Pettymys koulun toimintatapoihin saattaa vähentää vanhemman kokemaa luottamusta siihen, että huonosti kohdellun lapsen tilanne kääntyisi parempaan suuntaan. Vanhemman

kokema epäluottamus koulua kohtaan voi myös heikentää yhteistyön onnistumisen mahdollisuuksia.

8.3 Ammatillaiset

Kolmanneksi kommentteja kirjoittavaksi puhujaryhmäksi osoittautuivat eri toimialojen ammatillaiset. Ammatillaiset saattoivat työskennellä opetus-, varhaiskasvatus tai sosiaalialalla. Tästä puhujaryhmästä oli tunnistettavissa opettajia, kuraattoreita, rehtoreita ja yksilöitä, jotka kirjoittivat työskentelevänsä koulussa ilman, että he toivat esiin ammattinimikettään, varhaiskasvatuksen opettajia sekä perhehoitajia tai muulla tavoin kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten kanssa työskenteleviä henkilöitä. Opettajat nostivat esiin kommentteissaan rakenteisiin ja resursseihin liittyviä ongelmia, jotka osaltaan näyttäytyivät haasteina kiusaamiseen puuttumisessa. Tätä havainnollistaa seuraava esimerkki 11:

Esimerkki 11.

Kovasti koululle ja opettajille syytä sysätään, taas. Koulut ovat nykyään isoja, oppilaita paljon, itse en muista edes kaikkien sukunimiä, ei vaan jää päähän. Yläkoululla ja alakoulun viimeisilläkin luokat vaihtuvat (aineenopettaja) tiukkaan tahtiin. Luokissa on kovin rauhatonta nykyään. Opettajan aika ja huomio ei valitettavasti riitä kaikkeen. [...]

(HS 16.2.2021)

Haasteena kiusaamisen puuttumisessa koulun ammatillaiset toivat esiin myös muita kiusaavien lasten ja nuorten vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön. Ammatillaisten kokivat, etteivät vanhemmat aina pysty näkemään omaa lastaan kiusaajana. Tämän lisäksi vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön haasteet näyttäytyivät ammatillaisten kommentteissa usein kärjistyvän vanhempien koulua kohtaan esittämiin uhkauksiin tai haitalliseksi käytökseksi kiusaamiseen puuttunutta ammatillaista kohtaan. Näitä yhteistyön haasteita ammatillaisten ja vanhempien välillä kuvaavat seuraavat esimerkit 12 ja 13:

Esimerkki 12.

Olin pitkään kuraattorina ammattiopistossa. Kiusaamistilanteissa ja niihin puuttumisessa vaikein kohta oli monien kiusaajien huoltajien suhtautuminen asiaan. Heidän mielestä oma nuori ei ole kiusannut ketään. Välillä

uhkailivat koulua kanteluiden teolla tai koulun maineen mustaamisella lehtijuttujen ym. kautta. Useimmiten syyttivät koulua ajolahdistista heidän lastaan kohtaan. [...]. (HS 18.12.2020)

Esimerkki 13.

[...] Olen opettajan roolissa lukuisat kerrat selvitelty tapauksia pohjia myöten. Aina törmäten kiusaajien vanhempien tiukkaan puolustukseen. Hämmästyttävän usein he jopa pitävät lapsensa toimintaa oikeutettuna. Usein kiusaajan vanhemmat kääntyvät myös kiusaamiseen puuttunutta opettajaa vastaan ja saattavat ryhtyä kiusaamaan myös opettajaa. (A13)

Ammattilaiset toivat ilmi kommentissaan myös sen, että koulussa puututaan kiusaamiseen ja työskennellään sen vähentämiseksi. Näissä kirjoituksissa painotettiin ammattilaisasemaa, jonka avulla pyrittiin irrottautumaan viranomaisten toimintaa kohtaan esitetystä kritiikistä. Kannanotoissaan eri ammattiryhmiin kuuluvat kirjoittajat osoittivat arvostustaan myös yli ammattirajojen, joka osaltaan vahvisti näkökulmaa, jossa ammattilaisten harjoittamaa työtä arvostetaan. Tämän lisäksi nämä puheenvuorot vahvistivat näkemyseroa ammattilaisten ja heitä kriittisesti arvostelleiden kommentoijien välillä. Näihin tekijöihin viittaavat seuraavat esimerkit 14 ja 15:

Esimerkki 14.

[...] Itse olen opettajana koulussa, jossa tätä nykyä tehdään paljon työtä nuorten hyvinvoinnin eteen ja meille tulee oppilaiksi muualla kiusattuja. Oppilaanhuoltoryhmä puhalttaa yhteen hiileen eikä henkilökunta vaihdu tiheään. [...] (HS 15.1.2021)

Esimerkki 15.

[...] ei kaikki kuraattorit tai opettajat arkaile puuttua kiusaamiseen. Tiedän sen, kun satun edustamaan ensinmainittua ryhmää ja olen aina ottanut vakavasti kiusaamisen tai paremminkin henkisen tai ruumiillisen väkivallan. Samoin tekee moni opettaja. (HS 22.2.2021)

Lastensuojelua koskevassa keskustelussa keskeisinä teemoina näyttäytyivät muun muassa jollakin tapaa kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten kanssa työskentelevien näkemykset lastensuojelupalveluiden ja -käytäntöjen tilasta.

Lastensuojelupalveluihin liittyvänä haasteena nähtiin asiakasperheiden eriarvoinen asema muun muassa palveluiden saamisen suhteen. Tämän lisäksi tämänhetkinen lastensuojelulaki koettiin osin ongelmalliseksi, eikä sen tarkoitusta, eli lasten ja nuorten turvallisen kasvun ja kehityksen suojaamista, palvelevaksi. Tästä kertoo seuraava esimerkki 16, jossa perhehoitaja kuvaa kokemuksiaan:

Esimerkki 16.

Itse toimin perhehoitajana sosiaali-ja terveysalan ammattilaisena. On huomion arvoinen seikka, miten eri tavoin kunnat toimivat lastensuojelun avun tarpeessa olevien perheiden kanssa. On kuntia, jossa annetaan rivakasti lain velvoittavat tukitoimet perheisiin ja jos tämä ei riitä, lapsi sijoitetaan turhia jahkailematta turvattuihin olosuhteisiin. Sitten on kuntia, joissa perheille annetaan aika rajattomasti mahdollisuuksia ja ikäänkuin kannatellaan väkisin ongelmien jatkuessa ennen kuin sijoituspäätös tulee. [...] Oma aiheensa olisi sitten se, toimitaanko todella lapsen vai sitten kuitenkin vanhempien toive edellä. [...] Tällä hetkellä lapsen ja nuoren suojaksi tarkoitettut säädökset kääntyvät turhan usein lapsen ja nuoren suojaamisen esteeksi ja taas ollaan eriarvoisessa asemassa käytäntöjen suhteen. [...] Työssäni olen todennut, että tilanne ei ole kaikille sama asuinpaikasta, kunnasta ja jopa sosiaalityöntekijästä riippuen. [...]

(HS 29.12.2020)

Yhtenä ratkaisuna esitettiin lastensuojelun avohuollon tukitoimien vahvistamista, jotta tarvetta lasten ja nuorten kodin ulkopuolelle sijoittamiselle voitaisiin pyrkiä vähentämään, kuten seuraavassa esimerkissä 17 todetaan:

Esimerkki 17.

[...] Olen toiminut huostaanotettujen tai sen uhkan alla olevien nuorten kanssa nelisenkymmentä vuotta. [...] Huostaanotto ei tee kenestäkään kiusaajaa tai kiusattua, vaan sitä edeltävä aika. Siksi toivoisinkin, että avohuollon tukitoimia kehitettäisiin, jotta lapsia, joilla on turvallinen koti, ei tarvitsisi sijoittaa kodin ulkopuolelle. Hyvällä perhetyöllä, tukihenkilöllä tai kotiopetuksella voidaan saada nuori ja perhe kuntoutumaan. Tämä on paljon halvempaa ja inhimillisempää kuin huostaanotto. Kaikille

tämäkään apu ei kuitenkaan ole riittävää, joten laitoksia ja perhekoteja tarvitaan, jotta jokainen lapsi saisi turvallisen lapsuuden. (HS 24.1.2021)

Aineiston perusteella ammattilaiset tarkastelevat palveluiden tilaa henkilökohtaisen työhistoriansa kautta. Eri palveluissa työskentelevien kirjoituksissa korostuivat näkemykset, joissa palvelut nähdään yhtenä työkaluna lapsiperheiden auttamisessa sen sijaan, että tukipalvelut olisivat helppoja tai yksinkertaisia ratkaisuja haastaviin tilanteisiin. Ammattilaisten korostivat usein lasten ja nuorten elinympäristöjen monitasoisuutta ja sitä, että lasten sekä nuorten elämässä vaikuttavat monet eri asiat samanaikaisesti.

8.4 Muut

Viimeiseen puhujaryhmään *muut* kuuluivat koulukiusaamista nähneet oppilaat sekä lastensuojelun entiset asiakkaat, joissa korostuivat entiset sijaishuollon asiakkaat. Kiusaaminen ei aina kosketa ainoastaan kiusaamisen uhria ja häneen kiusaamista kohdistavaa henkilöä. Kiusaamistilanteessa on usein läsnä myös sivustaseuraaajia, jotka eivät konkreettisesti osallistu kiusaamiseen omalla toiminnallaan. Seuraavasta esimerkistä 18 käy ilmi, miten kiusaamiseen puuttuminen tämänkaltaisesta positioista voi olla haastavaa:

Esimerkki 18.

[...] En osannut auttaa niin, että olisin pystynyt lopettamaan, mutta minulle tuli niin voimakas empatian tunne heitä kohtaan, että kiusaamistilanteessa minun oli pakko mennä heidän viereensä kyhjäyttämään ja osoittamaan heille sillä tavoin, että olen heidän puolellaan. [...] Kertaalleen sain apua yhdeltä pojalta, koska hän sai sillä kertaa kiusaamisen keskeytettyä huutamalla, että nyt riittää. Hän on minun sankarini edelleen, ihminen, jota ihailen, koska osoitti silloin, että hänellä on sydäntä. Sellaisia ihmisiä arvostan. [...] (HS 2.2.2021)

Lastensuojelun sijaishuollon entiset asiakkaat toivat kommentissaan esiin henkilökohtaisia kokemuksiaan lastensuojelusta. Tätä keskustelua käytiin erityisesti tämän hetkisen lastensuojelun sijaishuollon ja sijaishuollon asiakkaiden eli kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorien tilannetta tarkastelevan verkkoartikkelin yhteydessä. Entiset sijaishuollon asiakkaat jakoivat kokemuksiaan heille tarjotusta tuesta. Esimerkistä 19 käy ilmi

kokemus, jossa kommentoija ei ole saanut tarpeelliseksi kokemaansa tukea. Kaikki kokemukset eivät kuitenkaan olleet negatiivisia, jota havainnollistaa taas esimerkki 20.

Esimerkki 19.

[...] Itse kärsin suuresti lastensuojeluyksikössä, jossa kaikki muut olivat oireilevia ja itse olin asiakkaana vain koska vanhemmillani oli ongelmia. Tukea, jota olisin tarvinnut en saanut. (29.12.2020)

Esimerkki 20.

Olin itse aikoinaan, vuosikymmeniä sitten lastenkoti- ja lastensuojelulapsi. Sain heiltä juuri sitä apua ja tukea, mitä tarvitsin. Voin sanoa jopa, että tukivat minua valitsemallani itsenäisellä tiellä. Opettivat toimimaan elämässä, jossa teoriassa oli vanhemmat, mutta käytännössä ei, enkä koskaan saanut ns. vanhemmiltani mitään tukea. [...] (29.12.2020)

Jokainen puhuja tuo keskusteluun oman näkökulmansa. Näin keskustelut muodostuvat moniäänisiksi. Puhujaryhmän mainitseminen voi toimia oman kannanoton vakuuttavaksi tekemisen keinona, sillä sen avulla kommentoija osoittaa oman suhteensa keskusteltavaan aiheeseen.

9 Mistä puhutaan?

Tässä tulosluvussa käsittelen tutkimusaineistostani analysoimiani teemoja. Yleisesti kommentoijia puhututtaneet teemat olivat kiusaaminen vaikeasti ratkaistavana ongelmana ja monitasoisena ilmiönä. Tässä tulosluvussa kutsun sitä *kiusaamisen pirulliseksi dynamiikaksi*. Toinen keskeinen teema oli *vastuupuhe*, jossa kommentoijat pohtivat lasten ja nuorten hyvinvointiin sekä koulukiusaamiseen liittyvää vastuuta. Toisin sanoen sitä, kenen vastuulla olisi ratkaista näihin ilmiöihin liittyviä haasteita. Kolmantena teemana tässä tulosluvussa käsittelen *ennaltaehkäisevien toimenpiteiden ja kovempien rangaistuksien* välistä vuoropuhelua. Tämä teema liittyi keskusteluun, jossa kommentoijat pohtivat sitä, tulisiko koulukiusaamiseen puuttua ennaltaehkäisevästi vai pitäisikö sitä kitkeä kovempien sanktioiden avulla. Viimeinen teema on kiusaamisen vastaiseen *KiVa koulu -toimenpidemalliin kohdistettu kritiikki*.

9.1 Kiusaamisen pirullinen dynamiikka

Yhdeksi keskeiseksi aiheeksi kommentoijien keskusteluissa muodostui kiusaaminen vaikeasti ratkaistavana ilmiönä. Kiusaamisen koettiin olevan monisyinen ongelma, jonka vuoksi siihen ei ole löydettävissä yhtä toimivaa ratkaisukeinoja. Kiusaamiseen puuttumisesta haastavan teki kommentoijien mielestä siihen liittyvä lasten ja nuorten välinen ryhmädynamiikka. Tämän lisäksi kommentoijat toivat keskusteluissa esiin kiusaamisen erilaisia ilmentymisen tapoja. Se, mistä syystä kiusaava oppilas tosiasiallisesti kiusaa, voi oleellisesti vaikuttaa siihen, miten kiusaamiseen tulisi puuttua. Kiusaaminen voi olla tilanteissa työskenteleville ammattilaisille (kuten esimerkiksi opettajille) vaikeasti havaittavissa. Tästä voi seurata se, ettei sitä huomata välttämättä tapahtuvan. Kiusaamisen toimintamallit eivät rajoitu pelkästään kouluun. Esimerkin toisia vähättelevästä tai satuttavasta käytöksestä voi saada myös kotoa. Seuraavassa esimerkissä 20 kommentoijaa kuvaa kiusaamisen moniulotteisuutta:

Esimerkki 20.

[...] Kiusaaminen on monitahoinen ilmiö, jonka yksinkertaistaminen kääntyy itseään vastaan. On tahatonta kiusaamista, jossa kiusaaja ei ymmärrä/osaa ajatella tekojensa tai sanojensa vaikutuksia. Kyseessä voi olla merkittävät puutteet sosiaalisissa taidoissa tai malliesimerkin kautta opittu käyttäytyminen: jos kotona on kulttuuri, jossa pilkataan, nöyryytetään ja nauretaan toisille, se tarttuu myös lapsiin. On erittäin sosiaalisesti taitavia kiusaajia, joilla motivaationa on oman vallan kasvattaminen. Uhri on vain väline, tavoite on saada ryhmä tekemään kuten itse toimii, ilman että edes joutuu likaamaan käsiään. On tapauksia, jossa pelätään kiusaamista/eristämistä niin paljon, että kiusaamalla toista haetaan sosiaalista hyväksyntää muilta. Näiden lisäksi on vaikka lukuisia eri variaatioita. Ymmärrämme varmasti kaikki, että yksi lääke ei käy moneen vaivaan. On ymmärrettävä mitä korjaa, jotta ei hyvää yrittäessään riko sitä mikä toimii ja aiheuta vain isompaa vahinkoa. [...] (HS 24.1.2021)

Kommentoijien mielipiteet koulukiusaamisesta hyvin monitasoisena ilmiönä näkyi myös siten, ettei käsitystä kiusaamisesta rajattu pelkästään selkeästi havaittavaan fyysiseen tai

henkiseen kiusaamiseen. Kommentoijat korostivat myös sellaista kiusaamista, jota ulkopuolisena voi olla vaikea tunnistaa. Tällä kommentoijat vahvistivat näkemystä siitä, että kiusaamistilanteita voi olla hyvin vaikea huomata esimerkiksi koulussa. Tästä kertoo seuraava esimerkki 21:

Esimerkki 21.

Kiusaamisen yhteydessä puhutaan usein fyysisestä kiusaamisesta tai vähätelystä/haukkumisesta. Ulkopuolelle jättäminen on yleinen ja erittäin tehokas kiusaamisen muoto, mutta sitä ei aina mielletä kiusaamiseksi. [...] Toivoisin, että koulussa opettajat ottaisivat yksinäisyyden paremmin huomioon ja järjestäisivät aktiivisesti välituntiseuraa. Ehkä joskus tästä kasvaisi kaverisuhteita, jotka kantaisivat koulupäivän jälkeenkin. Joskus on nimittäin niin, että ulkopuolelle jäänyt - hakiessaan mitä tahansa huomiota - päätyy ärsyttämään muita ja tätä käsitellään kiusaamisena, mutta pohjimmaiset syyt jäävät käsittelemättä. (HS 11.1.2021)

Toisaalta osa kommentoijista näki kiusaamisen ikään kuin ”väistämättömänä” pahana, joka tulisi ilmenemään joidenkin lasten ja nuorten tilanteissa kiusaamiseen puuttumisesta ja sen ennaltaehkäisystä huolimatta. Tämän vuoksi kiusaamisesta täysin eroon pääsemistä pidettiin epärealistisena ja saavuttamattomissa olevana tavoitteena. Kommentoijat ajattelivat, että kiusaamiseen on yritetty löytää ratkaisua jo kauan siinä onnistumatta. Näkemysten kiusaamisen kitkemisestä kouluista pois kokonaan nähtiin jopa mahdollisesti estävän toimivien ratkaisujen löytymistä kiusaamisen hallintaan. Kiusaamisen vastaista työtä pidettiin jatkuvana prosessina. Näitä asioita havainnollistavat kommentoijan ajatukset seuraavassa esimerkissä 22:

Esimerkki 22.

Kiusaaminen ei lopu. Keskustelu polkee paikallaan, kun monilla tuntuu olevan tavoitteena poistaa kiusaaminen koulusta ja koko maailmasta lopullisesti. Tehtävä voi olla mahdoton. Taipumus kiusaamiseen saattaa olla koodattu käyttäytymiseemme yhtä syvälle kuin ahneus, itsekkyyys tai mikä hyvänsä negatiivisena pidetty käyttäytymismalli tai luonteenpiirre. [...] Haitallista käyttäytymistä ei tietenkään pidä hyväksyä, mutta nollatoleranssi on tässäkin asiassa epärealistinen, mahdoton ja uuvuttava tavoite. Pitäisikö

kiusaamiseenkin ottaa hieman armollisempi ja realistisempi lähestymiskulma. Kiusaamista ilmenee aina ja kaikkialla, sille emme voi mitään, mutta meillä tulee olla keinot, niin yksilöinä kuin yhteiskuntanakin, ottaa ongelma haltuun ja pitää se kurissa. Jokainen sukupolvi pitää vuorollaan kasvattaa pois kiusaamisesta, kasvattajien työ ei lopu koskaan. Vanhemman ja kasvattajan vähemmän kiitollisiin tehtäviin kuuluu kiusaamiseen puuttuminen. Emme siis saa luovuttaa, mutta emme myöskään kuvitella, että kiusaamisongelmaan löytyy joku "lopullinen ratkaisu". (HS 11.1.2021)

Kiusaamisen vähentäminen osoittautui kommentoijien näkemysten perusteella haastavaksi tehtäväksi. Ratkaisuiden löytämiseksi olisi ymmärrettävä kokonaiskuva kiusaamisesta, sen ilmenemisen muodoista ja vaikutuksista lasten sekä nuorten elämään. Kommentoijista kukaan ei nähnyt kiusaamista tilanteena, johon ei tulisi millään tavoin puuttua. Puuttumisesta huolimatta kiusaamisesta täysin vapaa koulumaailma voi kuitenkin olla tavoittamattomissa.

9.2 Vastuupuhe

Toinen kommentoijien käsittelemä keskeinen tema oli vastuupuhe. Vastuupuheessa kirjoittajat toivat esiin kantojaan koulukiusaamiseen sekä lasten ja nuorten hyvinvointiin liitettyyn vastuuseen. Erityisesti näissä keskusteluissa käsiteltiin sitä, ketkä tai mitkä viranomaistahot ovat olennaisia, kun puhutaan lasten ja nuorten hyvinvoinnista. Vastuupuheesta oli erotettavissa kaksi selkeää toimijaa, joihin vastuupuhetta kohdistettiin. Nämä olivat vanhemmat sekä yhteiskunnan eri viranomaistoimijat, joissa korostuivat koulu sekä lastensuojelu. Tämän lisäksi vastuuta käsittelevistä kommenteista oli erotettavissa viittauksia *meihin*, jota käsittelen yhteisenä vastuuna.

Vanhempiin kohdistetussa vastuupuheessa korostettiin vanhempien vastuuta turvata lasten ja nuorten ikätasoinen kasvu ja kehitys. Tätä tehtävää tukevat palvelut nähtiin suhteessa vanhempiin toissijaisina. Tämän voidaan katsoa heijastavan suomalaista hyvinvointivaltiota, jossa lapsen vanhemmilla tai muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista, mutta tarvittaessa viranomaiset voivat tukea perhettä tässä tehtävässä. Tämä ilmenee seuraavista esimerkeistä 23 ja 24:

Esimerkki 23.

[...] Nykyään kun tuntuu siltä, että valtaosa kannanotoista aina lähtee siitä, että päiväkotia, koulu, lastensuojelu tai muu yhteiskunta olisivat vastuussa, kun jotain sattuu. Päävastuu lapsista kuuluu kuitenkin vanhemmille, ei yhteiskunnalle - nämä eri palvelut vain tukevat lasta hänen kasvussaan. On korkea aika myös sanoa se ääneen, eikä häivyttää vanhempia jonnekin taka-alalle, kun tulee ongelmia - vanhempien on oltava vanhempia myös silloin kun lapsella ei mene hyvin. (HS 11.1.2021)

Esimerkki 24.

Vanhempien roolia, vastuuta ja roolimallia ei voi liikaa korostaa. Toki ulkopuolisten puututtava päiväkodeissa, kouluissa jos vanhemmuus hukassa. (HS 27.1.2021)

Useampi eri kirjoittaja toi vanhempien vastuuta korostavassa kommentissaan esiin vanhempiin liitetyn erityispiirteenä ”vanhemman rakkauden”, jota yhteiskunnan tarjoamat tukitoimet eivät voisi korvata, kuten seuraava esimerkki 25 havainnollistaa:

Esimerkki 25.

Koulupsykologeja, kuraattoreita, terveydenhoitajia, koululääkäreitä, sosiaalityöntekijöitä. Listaani voisi lisätä vaikka kymmenittäin yhteiskunnallisia toimijoita, heidän lasta kohden käyttämänsä aikaa voitaisiin lisätä kaksinkertaisesti, kymmen- tai satakertaisesti, mutta se ei poista tärkeintä. [...] Jos lapsi jää vaille omien vanhempiensa rakkautta ja turvaa, ei ole sanottua, että mistään auttavasta tahosta olisi hyötyä. [...] Yhteiskunta järjestää sinänsä hienoja palveluita, mutta yhteiskunta ei rakasta. Yhteiskunta ei tarjoa äidintä tai isänrakkautta. Siksi yhteiskunnan tarjoamat tukitoimet eivät koskaan riitä. (HS 29.12.2020)

Alaikäisen huoltajalla on ensisijainen vastuu huolehtia lapsensa hyvinvoinnista sekä kasvun ja kehityksen turvaamisesta. Tätä tehtävää täydentävät yhteiskunnan eri tahojen tarjoamat palvelut ja tukitoimet, joiden vastuusta on säädetty laissa. Vanhemman vastuuta koskevassa puheessa kommentoijat toivat esiin tilanteita, joissa vanhemman oikeus

kieltäytyä yhteiskunnan tarjoamasta tuesta nähtiin ikään kuin vanhemman vastuuseen liitettyä ”varjopuolena”. Seuraava esimerkki 26 kertoo tällaisesta tilanteesta:

Esimerkki 26.

[...] Koulun lakisääteinen velvollisuus on tehdä yhteistyötä kotien kanssa, mutta kodeilla on oikeus kieltäytyä tästä yhteistyöstä. Kun sukset ovat menneet ristiin "leijonavanhempien" kanssa, yhteistyötä ei yksinkertaisesti ole. Viesteihin ei vastata, paitsi korkeintaan asiattomasti ja sovittuihin tapauksiin ei saavuta paikalle. Palkkioksi saa kuulla yhtäältä haukut siitä, miksei koulu tee mitään ja toisaalta siitä, että on ottanut viattoman, väärinymmärretyn "leijonanpennun" silmätikukseen. (HS 18.2.2021)

Vanhempien ja yhteiskunnan väliin jäävän vastuun raja näytti kirjoitusten perusteella olevan osin pulmallinen. Ensisijainen vastuu kuuluu vanhemmalle, mutta tarvittaessa yhteiskunnan tulee tarjota tukea. On selvää, että lapsen tai nuoren ollessa selkeästi suojelun tarpeessa, on julkisen vallan puututtava tilanteeseen. Pakollisen puuttumisen ja tarjotun avun väliin jää kuitenkin tila, jossa perheestä voi olla huolta, mutta huoltajalla on oikeus kieltäytyä tarjotusta avusta. Yhteiskunnan eri toimijoihin kohdistetussa vastuupuheessa korostui koulun ja erityisesti opettajien merkityksellinen rooli koulukiusaamiseen puuttumisessa, kuten esimerkki 27 havainnollistaa:

Esimerkki 27.

Lapsen on käytännössä pakko mennä kouluun, vaikka siellä kiusattaisiin, eikä vanhempi voi mennä sinne puuttumaan tilanteisiin: niiden hoitaminen on ulkoistettu opettajille ja tehtävän hoitamisesta maksetaan palkkaa, joka tulee verovaroista eli vanhemmilta. Rehtori on viime kädessä vastuussa kiusaamisesta, sillä hän on opettajien esimies ja vastuussa koulun asioista. [...] Kiusaamisen estäminen on koulun ykkösvelvollisuus, sillä se on edellytys muiden tavoitteiden toteutumiselle. Turha yrittää viedä kiusaamisen estämistä pois kouluilta. [...] Opettajat täytyy vain uudelleenkouluttaa Suomen kouluissa tajuamaan, että kiusaamisen estäminen on heidän ykköstehtävänsä ja edellytys oppimiselle. [...]
(HS 28.1.2021)

Koulukiusaamisen vähentämiseksi ja ehkäisemiseksi koulussa lasten ja nuorten kanssa toimivien opettajien toiminta on keskeistä. Tämän lisäksi on huomioitava, ettei kiusaaminen rajoitu tänä päivänä vain koulussa tapahtuvaan kiusaamiseen. Tästä kertoivat useamman kommentoijat kokemukset esimerkiksi siitä, että kiusaamista tapahtui myös ilta-päiväkerhossa, koulumatkalla tai koulupäivän jälkeen. Kommentoijat korostivat kiusaamistilanteiden ratkaisemiseksi tarvittavaa laaja-alaista osaamista. Siksi tilanteiden ratkaisemiseksi esitettiin tarvittavan mahdollisesti useampaa eri ammattilaista. Tämä käy ilmi kommentoijan näkemyksestä seuraavassa esimerkissä 28:

Esimerkki 28.

[...] Kouluja ON velvoitettava toimimaan proaktiivisesti eri keinoin kiusaamisen ehkäisemiseksi ja lopettamiseksi ja näiden toimien vaikuttavuutta täytyy myös säännöllisesti arvioida. Opettajillakaan ei ole välttämättä osaamista tai työkaluja kaikkiin tilanteisiin, tarvitaan moniammatillista työryhmää, joka osallistuu selvittelyyn ja jatkuvaan koulun sisäisten toimien kehittämiseen [...] (HS 11.1.2021)

Lasten ja nuorten hyvinvointia ja eri toimijoiden vastuuta koskevassa keskustelussa viitattiin usein myös lastensuojeluun. Lastensuojelua käsittelevissä kommenteissa pohdittiin lastensuojelun erityispiirteitä, lastensuojelun palveluiden toimivuutta ja lastensuojelun tämän hetkistä tilannetta. Kommentoijat nostivat kommenteissaan esiin lastensuojeluun liittyviä rakenteellisia ongelmia. Niitä olivat muun muassa lastensuojelutyötä puutteellisesti tukeva lastensuojelulaki, lasten ja nuorten tarvitsemien palveluiden vaikea saatavuus ja vajaat resurssit. Näitä kuvaavat seuraavat esimerkit 29 ja 30:

Esimerkki 29.

[...] Perheet tarvitsisivat apua paljon nykyistä enemmän. Auttavia käsiä ei ole tarpeeksi. Lastensuojelun sosiaalityössä resurssit ovat pienet. Nähdäkseni puuttumiskynnys on suuri. Lastensuojelulaitoksissa on paljon vaikeita asiakastilanteita. Vuonna 2008 voimaan astunut uusi lastensuojelulaki antoi valitettavasti jo muutenkin rajattomille lapsille tai nuorille liikaa oikeuksia. Normaali kasvatus ei lain puitteissa ole mahdollista. [...] Laitoksissa olevilla nuorilla saattaa olla myös isoja psyykkisiä ongelmia, johon on vaikeaa saada oikeanlaista apua. Pk-seudulla on myös helppo olla hatkassa,

majapaikka löytyy helposti ja liikenneyhteydet ovat hyvät. [...] (HS 21.12.2020)

Esimerkki 30.

[...] Voidaanko vanhempia velvoittaa hakemaan vanhemmuuteensa tukea, voiko lastensuojelu puuttua matalammalla kynnyksellä ja tehokkaammilla keinoilla epäsuotuisiin kasvuoloihin? Jos vastaus on kyllä, siihen tarvitaan resursseja. Paljon resursseja. (HS 16.2.2021)

Useimmiten lastensuojeluun liitetty negatiivinen mielikuva koski lastensuojelulaitosten tuottamien palveluiden näkemistä bisneksenä. Tähän mielikuvaan liittyi usein se, että lastensuojelun asiakaslasten ja -nuorten tasapainoisen hyvinvoinnin ja kasvun turvaamista pidettiin toissijaisena tavoitteena taloudelliseen tuottoon nähden. Tästä kertoo seuraava esimerkki 31:

Esimerkki 31.

Eipä juuri ole tuotu mediassa esille, että monet (useimmat?) nuorten hoitolaitokset (vai millä nimellä niitä kutsutaan) ovat nykyään kansainvälisten sijoitusyhtiöiden bisnestä. Toimitaanko niissä ongelmanuorten etujen mukaisesti? Autetaanko ongelmasta? Vai tehdäänkö näilläkin "asiakkaila" bisnestä? [...] (HS 18.12.2020)

Toisaalta lastensuojelua koskevassa puheessa lastensuojelutyö nähtiin lapsiperheitä tukevan palveluverkoston yhtenä osana, kuten esimerkistä 32 käy ilmi. Tässä verkostossa jokaisella palveluntuottajalla on merkityksellinen rooli, eikä minkään palvelun tarjoaman tuen voida katsoa välttämättä olevan yksin riittävää suhteessa perheiden avuntarpeeseen.

Esimerkki 32.

Ennen lastensuojelun epäonnistumista on epäonnistuttu vanhemmuudessa ja perheessä. Ongelmat valitettavasti toistuu sukupolvesta toiseen ja jotenkin ne pitäisi saada katkaistua. Vanhemmuus, äitiys ja isyys on elämän tärkein ja vastuullisin tehtävä. Vanhemmat tarvitsevat siihen tukea, osa enemmän ja osa vähemmän. Moni asia lastensuojelun ulkopuolella vaikuttaa enemmän kuin lastensuojelun itse tekemä työ. Päihdehuolto,

mielenterveyspalvelut, terapiatakuu, lyömätön linja yms., parisuhdeterapia, työttömyyspalvelut, kouluttautumismahdollisuudet, velkaneuvonta, päivähoido, koulu, harrastusmahdollisuus kaikille lapsille. Tukemalla vanhempia kasvamaan vastuulliseksi, aikuisiksi tuetaan eniten lapsia. (HS 29.12.2020)

Kommenteissa puhuttiin *meistä*, minkä liitän ajatukseen yhteisestä vastuusta. Yhteisen vastuun merkitystä korostavissa kommenteissa vastuutahoiksi ei nimetty pelkästään ulkopuolisia viranomaistoimijoita tai lasten ja nuorten vanhempia. Yhteisen vastuunkantajia kuvattiin usein muun muassa sanoilla *me kaikki* tai *jokainen*. Vastuun katsottiin kuuluvan myös aikuisille ilman, että tähän liitettiin minkäänlaista roolia ammattilaisena tai vanhempana. Vastuuta ei nähty viranomaisrooliin tai vanhemmuuteen kuuluvana velvollisuutena, vaan jokaisen yhteiskunnanjäsenen tehtävänä. Yhteisessä vastuussa puhe kohdistettiin myös ikään kuin toisille kommentoijille. Tätä havainnollistavat seuraavat esimerkit 33 ja 34:

Esimerkki 33.

[...] Meillä kaikilla on vastuu siitä, ettei tällaista tapahdu enää yhdenkään lapsen tai nuoren kohdalla. Aikuisten tehtävä on suojella lasta, oli se aikuinen sitten kotona, töissä koulussa, lastensuojelussa, poliisissa, naapuri tai satunnainen ohikulkija. Vastuuta ei voi sysätä yhdelle taholle ja odottaa, että asiat korjaantuvat, kun yksi taho toimii. (HS 18.12.2020)

Esimerkki 34.

[...] Lapsi oppii asioita enimmäkseen havainnoimalla ei puhuttujen ohjeiden mukaan. Siksi jokainen aikuinen opettaa lapsia ja nuoria esimerkillään, halusi tai ei. Miten puhumme toisillemme, millaisia lööppejä lapset lukevat, miten kohtelemme toisiamme, miten keskustelemme netissä, ymmärtäen ja sovitellen vai riidanhaluisesti ja toisia lytäten? Kukaan ei synny pahana. Vastuu on meillä aikuisilla, kaikilla yhteiskunnan aikuisilla. Koska yksinkertaista vastausta monisyiseen asiaan ei ole, tarvitaan aikuisia, jotka kykenevät kantamaan vastuun itsestään. Tarvitaan moniäänistä rakentavaa keskustelua ja heikomman tarpeet edelle asettavaa yhteistyötä, tarvitaan pitkäjänteisyyttä ja resursseja. Ennen kaikkea tarvitaan kykyä tarkastella

mitä parannettavaa omassa toiminnassa on ja rohkeutta tehdä siihen muutoksia. Tarvitaan tahtoa tehdä asiat toisin. (HS 18.12.2020)

Kommenteissa vastuu jakautuu monen eri toimijan välille. Vastuu on erilaista riippuen siitä, mistä roolista käsin toimija on suhteessa lapseen tai nuoreen. Viranomaisen tehtäviin voidaan katsoa kuuluvan virkavelvollisuus, joka osittain sisältää velvollisuuden työtehtävien tietynlaisesta hoitamisesta. Vanhemman tai virallisen huoltajan vastuuseen ei liity samanlaista virkavelvollisuutta, mutta vanhemman vastuuseen liitettiin jotain sellaista yhteyttä lapseen tai nuoreen, jota viranomaisrooli ei tarjoa. Viranomaisten väliset vastuut voivat taas poiketa riippuen siitä, minkälaisissa tehtävissä viranomainen työskentelee. Toisaalta viranomaisten voidaan katsoa jakavan vastuuta, mikäli lapsi tai nuori liikkuu useamman eri viranomaistahon välillä.

9.3 Ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä vai kovempia rangaistuksia

Kolmantena keskeisenä teemana havainnollistan kommentoijien välisen vuoropuhelun, jossa kirjoittajat keskustelivat koulukiusaamisen vähentämisestä ennaltaehkäisevien toimenpiteiden ja kovempien rangaistusten keinoin. Kommenteista oli selkeästi havaittavissa se, ettei kiusaamista nähty asiana, johon ei tulisi puuttua. Useat kommentoijista olivat sitä mieltä, että lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen tulisi yhteiskunnassa kiinnittää entistä enemmän huomiota. Kommentoijien väliset mielipide-erot korostuivat liittyen siihen, olisiko kiusaamista vähennettävä ennaltaehkäisevästi vai kovempien sanktioiden avulla.

Kiusaamista ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä painotettiin lapsiperheiden laadukkaita ja hyvin resursoituja palveluita. Näissä kommenteissa ratkaisun ei katsottu löytyvän usein kiusaamiseen liitettyjen toimijoiden tai toimintaympäristöihin, kuten esimerkiksi kouluun, kohdistuvien toimenpiteiden avulla. Kommenteissa korostettiin koko perheen hyvinvointia ja erityisesti empaattista vanhemmuutta, jota tulisi tukea varhain jo siinä vaiheessa, kun odottavista vanhemmista tulee neuvolan asiakkaita. Tätä havainnollistavat seuraavat esimerkit 35 ja 36:

Esimerkki 35.

Resursseja tulisi lisätä lapsiperheiden tukemiseen, neuvolasta lähtien, osa vanhemmista tarvitsee vierelleen häneltä puuttuvan tukiverkon, osa lapsista itselleen sen yhden luotettavan aikuisen. Oppivelvollisuusiän pidentäminen on ajatuksena ihan ok. mutta yhteiskunnalle edullisemmaksi pidemmällä jaksolla tulisi resurssien lisääminen varhaiskasvatukseen ja peruskoulun alaluokkiin. [...] (HS 18.12.2020)

Esimerkki 36.

[...] Kiusaamisen vähentämiseksi vanhempia pitäisi opettaa jo neuvolassa vahvistamaan lapsensa empatiakykyä. (HS 11.1.2021)

Toisaalta varhaisen puuttumisen näkökulmasta neuvolatyöhön kohdistettiin myös muutোসvaatimuksia. Neuvolalta vaadittiin enemmän rohkeutta puuttua perheiden tilanteisiin. Seuraavassa esimerkissä 37 kommentoija kuvaa ajatuksiaan siitä, miten neuvolan toteuttamaa työtä olisi uudistettava varhaista puuttumista tukevammaksi:

Esimerkki 37.

[...] Siksi katse pitäisikin siirtää koteihin. Millaisessa ympäristössä kiusaava lapsi kasvaa? Neuvoloilla pitäisi olla rohkeutta puuttua kotien toimintakulttuuriin, antaa rehellisiä neuvoja hyvään vanhemmuuteen. Vanhempana minulle neuvolakäynnit näyttäytyvät aivan turhana hohhailuna. Mikä tilaisuus siinä olisi varhaiselle puuttumiselle! (HS 18.2.2021)

Perheiden hyvinvointia tukevan ja edistävän työn lisäksi kommentoijat korostivat, että kiusaamista olisi vähennettävä ennaltaehkäisevästi myös kouluissa. Toimenpiteiksi kommenteissa ehdotettiin koulujen resurssien lisäämistä ja kouluissa tehtävän työn monipuolistamista entistä moniammatillisempaan suuntaan. Kiusaamisen ennaltaehkäisyä pidettiin merkityksellisenä kiusaamisen aiheuttamien seurausten torjumiseksi. Tästä kertoo seuraava esimerkki 38:

Esimerkki 38.

Tämä on tietenkin ääriesimerkki kiusaamisesta, mutta lievempää kiusaamista tapahtuu koko ajan jokaisessa Suomen koulussa. Se jättää pysyvät jäljet sekä uhreihin että tekijöihin, ja siitä maksetaan kovaa hintaa myöhemmin syrjäytymisenä, psyykkisinä ongelmina tai alisuoriutumisena aikuisiällä, ja ne näkyvät suoraan rahallisesti mm työttömyytenä tai työkyvyttömyytenä. Siksi jokaiseen suomalaiseen kouluun pitäisi palkata vähintään yksi henkilö, jonka ainoa tehtävä olisi kiusaamiseen puuttuminen sekä tunnetaitojen opettaminen ja esilläpito koulussa. Henkilö seuraisi toimintaa välitunneilla, tunneilla ja vapaa-ajalla ja puuttuisi kaikkeen kiusaamiseen ammattitaitoisesti. Esimerkiksi erityisherkkä sosiaalityöntekijä voisi olla erittäin sopiva henkilö tällaiseen. (HS 18.12.2020)

Osa kommentoijista koki, että koulukiusaaminen etenkin murrosikäisten keskuudessa on monimutkainen ja jo pitkälle kehittynyt ongelma, jota voi olla haastavaa selvittää ja ratkaista. Sen vuoksi ratkaisuna esitettiin laadukasta varhaiskasvatusta, jota kuvaa kommentoijan ajatus seuraavassa esimerkissä 39:

Esimerkki 39.

Murrosikäisen oirehtivan kanssa ollaan myöhässä. Kokenut varhaiskasvatuksen opettaja pystyy erottamaan tulevan ongelma-aikuisen. Tuki on keskitettävä päiväkoteihin ja tuen on seurattava yksilöä konkreettisesti kouluun, eikä sitä saa haudata byrokratian vaatimiin kansioihin. Ja nyt herätys: Tehkää vihdoin kiusaamiselle stoppi pelkän puhumisen sijaan. (HS 29.12.2020)

Vaikuttavat ennaltaehkäisevät toimenpiteet vaativat tarvittavat resurssit ja hyvinvoivat työntekijät, jotka jaksavat tehdä työtään. Myös tämän katsottiin olevan yksi keskeinen tekijä ennaltaehkäisevän työn onnistumiseksi. Lapsiperheisiin kohdistettujen ennaltaehkäisevien keinojen lisäksi kommentoijat nostivat kommentissaan esiin työntekijöiden hyvinvoinnin. Kommentoijat näkivät sosiaali- ja terveyspalveluiden työntekijöiden kokemaan työhyvinvointiin vaikuttavat tekijät rakenteellisina ongelmina, josta kertovat seuraavat esimerkit 40 ja 41:

Esimerkki 40.

Sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijät ovat puhuneet tekijäpulasta jo pidemmän aikaa. Tilanteeseen vaikuttaa huono palkkaus, työn vaikea luonne, huono johtaminen paikoitellen ja puutteelliset keinot puuttua erilaisiin tilanteisiin. [...] Mielenterveyspalveluihin pääsy on todella vaikeaa, ja tulee vaikeutumaan vain tulevaisuudessa, kun sairaaloita ajetaan alas. Nuorilla on vielä vähemmän hoitopaikkoja. Niin sairaanhoidon kuin lastensuojelunkin tilanne tulee vain pahenemaan mutta rahaa esim. palkkauksen parantamiseen ei olevinaan ole. [...]

(HS 29.12.2020)

Esimerkki 41.

[...] Lastensuojelu ja hyvinvoinnin edistämistyö on pitkäjänteistä monen toimijan yhteistyötä. Tutkimustietoa vaikuttavista menetelmistä on olemassa: työntekijöiden hyvinvoinnista huolehtiminen on tehokkain tapa auttaa ja sitä kautta myös taloudellisesti kannattavaa. Etenkin heikoista lähtökohdista ponnistaville nuorille oman työntekijän pysyvyys on ensiarvoisen tärkeää. Hyvinvoiva työntekijä jaksaa välittää ja sitoutua. (HS 24.2.2021)

Ennaltaehkäisevien ratkaisuehdotusten vastaparina kommentoijien kannanotoissa korostuivat erilaiset rangaistukset tai jo olemassa olevien keinojen koventaminen. Yhtenä selkeänä kiristämistä vaativana sanktiona kommenteista oli tunnistettavissa kiusaajan erottaminen väliaikaisesti tai pysyvästi koulusta. Opetusministeriön julkaisemassa toimenpide-ehdotuksessa kiusaajan osallistuminen opetukseen voitaisiin evätä kahdeksi päiväksi. Erottaminen koulusta nähtiin niin sanotusti ”lopullisena” toimenpiteenä, mikäli kiusaamista ei saataisi loppumaan muuten. Tätä kuvaavat seuraavat esimerkit 42 ja 43:

Esimerkki 42.

[...] Kiusaamisessa pitää a) lätkäistä kiusaajien huoltajille tuntuva sakko (muutama tonni), jonka maksavat kiusaamisen uhrille; b) jos kiusaaminen ei lopu siihen, lätkäistä lisämaksu, joka maksetaan kuukausittain tietyllä prosentilla kuukausittain korotettuna siihen asti, kunnes kiusaaminen loppuu; c) edellä mainitun lisäksi kiusaaja on erotettava kyseisestä koulusta ja

ohjattava toiseen kouluun, katsomatta siihen, kuinka pitkä matka kyseiseen kouluun tulee olemaan. (HS 18.12.2020)

Esimerkki 43.

Kiusaamisongelma kouluissa olisi helppo ratkaista. Ensimmäinen kerta: varoitus ja yhteys vanhempiin. Toinen kerta: erotus koulusta 1-3 kuukautta. Kolmas kerta: erotus koulusta ja merkintä poliisin rekisteriin. [...] (HS 15.1.2021)

Usein kommenteissa kovempien rangaistustoimenpiteiden vaatimuksiin sisältyi myös taloudellinen näkökulma. Kommentoijat kokivat, että taloudelliset sanktiot tai niiden uhka voisi toimia ennaltaehkäisevästi kiusaamista torjuvana toimintana, kuten seuraavassa esimerkissä 44 kommentoija esittää:

Esimerkki 44.

Konkreettinen muutos olisi vahingonkorvaus kiusaamisesta, maksajana joko koulu ja/tai tekijät. Ainakin alkuun vain kaikkein selkeimmistä ja törkeimmistä tapauksista, jossa on fyysisiä vammoja, todistettua väkivaltaa tai tuhattua omaisuutta. [...] Koulun korvausvelvollisuus olisi kannuste kehittää uusia toimintatapoja eikä menetellä "niin kuin aina ennenkin on tehty". [...] (HS 15.1.2021)

Kirjoittajien ajatukset siitä, miten koulukiusaamista tulisi vähentää tai lasten ja nuorten hyvinvointia lisätä riippuivat paljon siitä, miten kommentoijat näkivät tämänhetkiseksi koetut ongelmat. Osa kommentoijista kannatti ”pehmeämpiä” toimenpiteitä ennaltaehkäisevästi ja pidemmällä aikavälillä. Toiset kommentoijista taas kannattivat rikkeitä tehneisiin oppilaisiin, heidän vanhempoihinsa tai ammattilaisiin kohdistuvia sanktioita. Kommentoijien näkemykset vaikuttivat usein liittyvän myös siihen, missä vaiheessa he kokivat, että tilanteisiin olisi puututtava. Ennaltaehkäisyä korostavat kommentoijat puolsivat asioiden edistämistä jo ennen kuin kiusaamista on tapahtunut. Kovempia sanktioita kannattavat taas ajattelivat, että jo tapahtuneesta kiusaamisesta on seurattava tiukempi rangaistus.

9.4 KiVa Koulu -toimenpidemalliin kohdistettu kritiikki

Mielenkiintoisena tekijänä kommenteista oli erotettavissa KiVa Koulu -toimenpideohjelmaan kohdistettu kritiikki. Kuten olen edellä kuvannut, kritiikkiä esittivät koulukiusaamista kokeneiden lasten ja nuorten vanhemmat, mutta myös kommentoijat, jotka eivät olleet liitettävissä mihinkään tiettyyn puhujaryhmään. KiVa Koulu on Turun yliopistossa kehitetty kiusaamisen vastainen toimenpideohjelma. KiVa Koulu muodostuu kahdesta päätavoitteesta, joita ovat kiusaamisen ennaltaehkäisy ja esille tuleviin kiusaamistapauksiin puuttuminen. KiVa Koulu muodostuu erilaisista materiaaleista, joita kohdistetaan opettajille, oppilaille sekä vanhemmille, digitaalisista työkaluista, kuten peleistä ja verkko-oppimisympäristöstä, koko ryhmään vaikuttamisesta esimerkiksi oppitunneilla, jonka avulla pyritään antamaan sivusta seuraaville oppilaille turvallisia keinoja tukea kiusattua sekä kohdennetuista toimenpiteistä, joita ovat muun muassa selvittämiskeskustelut kiusaamistilanteen osapuolten kanssa. (KiVa Koulu 2021.)

Kommentoivat pitivät toimenpideohjelmassa ongelmallisena usein siihen kuuluvaa selvittämiskeskustelua, johon osallistuvat kiusaamistilanteen osapuolet. Selvittämiskeskusteluiden haasteena nähtiin niihin liitetty epäoikeudenmukaisuus ja kiusaamista kokeneen osapuolen asema suhteessa kiusaavaan oppilaaseen ja muihin keskustelun osallistujiin. Seuraavissa esimerkeissä 45 ja 46 kommentoijat korostavat selvitystilanteiden negatiivisia vaikutuksia kiusaamisen uhrille:

Esimerkki 45.

'Kiva Koulu' - projekti on hyvä aloite, mutta jääkö koulun keinot puuttua näihin projektin mukaisiin sovittelukokouksiin. Aika harva aikuinen, joka on joutunut henkisen tai fyysisen väkivallan uhriksi pakotetaan sovittamaan tekoa tekijän kanssa. [...] (HS 18.12.2020)

Esimerkki 46.

[...] Olen lukenut useita kertomuksia "Kiva koulu" tapaamisista kiusatun ja kiusaajan/kiusaajien välillä. Lukemista tapaamisista tulee itselleni mieleen lähinnä tiettyjen uskonnollisten yhteisöjen kokoukset, joissa vääryyttä kokeneen automaattisesti oletetaan "antavan anteeksi" vääryyttä tehneelle: vääryyttä kokeneen henkilön mielipiteellä ja mielentilalla ei ole väliä.

Tärkeää on vain, että hän sanoo "annan anteeksi", jolloin kaikilla muilla yhteisössä on hyvä olla. Tämä ei voi olla lähtökohta. "Kiva koulu" tapaa-misia pitää kehittää niin että kiusatulla/pahoinpitelyjen uhrilla on aivan oikeasti rehti, reilu mahdollisuus tilanteessa kieltäytyä antamasta anteeksi. Ja se on hänen oikeutensa. Tämä pitää hyvin, hyvin selkeästi kirjoittaa tapamista johtavien aikuisten velvollisuuksiin: sekä siihen että he informoivat lasta asiassa, että siihen että heillä on velvollisuus katsoa, että lapsen tosiasialliset oikeudet toteutuvat tässä asiassa. (HS 15.1.2021)

KiVa Koulu -toimenpideohjelman selvittämiskeskustelut kiusaajan kanssa ovat lyhyitä ja ratkaisukeskeisiä. Selvittämiskeskustelussa voidaan valita joko *kiusaamisen tuomitseva* (KT) tai *yhteisen huolen* (YH) menetelmä. Ensimmäisessä KT-menetelmässä kiusaavalle oppilaalle viestitetään suoraan, että hän on toiminut väärin sekä koulun sääntöjen vastaisesti ja, että kiusaaminen tulee lopettaa välittömästi. YH-menetelmässä kiusaavaa oppilasta ei suoraan asettauduta vastaan, vaan hänen kanssaan keskustellaan siitä, miltä kiusaaminen tuntuu toisessa. Näin pyritään herättämään yhteinen huoli tilanteesta. Selvittämiskeskusteluiden pyrkimyksenä on se, että kiusaava oppilas sitoutuu omalta osaltaan toimimaan tai olemaan toimimatta siten, että kiusaamista kokevan oppilaan tilanne paranee. (Sainio 2014, 21.) Miia Sainio (2014, 21) on Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa selvityksessä havainnut, että vuosien saatossa selvittämiskeskusteluiden johdonmukainen käyttö on vähentynyt ja soveltaminen lisääntynyt.

10 Miten puhutaan?

Tässä tulosluvussa esitän keskeisimmät havaintoni siitä, miten kommentoijat puhuvat kommenteissaan. Havaintojeni tukena käytän väljästi Makkosen (2006) ja Tammen (2006) käsitystä intertekstuaalisuudesta ja intertekstuaalisesta geneettisestä kytkennästä. Tämän lisäksi tarkastelen kommenteissa esiintyvää vastapuhetta, jota tarkastelen Juhilan (2004) vastapuheen määritelmän avulla. Kaikkia tekemiäni huomioita on taustoittanut Saukkosen (2011) ajatus informaatiokehästä ja tekstintuottamisesta, jonka mukaisesti en pääse käsiksi kommentin kirjoittajan ajatuksiin tai kokemuksiin kirjoittamisen takana. Pystyn havaitsemaan ainoastaan sen, mikä on tuotu ilmi tekstin tasolla.

Geneettisen kytkennän mukaisesti kommenttitekstien tekstinvälisyys havainnollistui kommenttoijan vastatessa toisen kommenttoijan kommenttiin. Tällöin kommentti, johon vastataan, on toiminut siihen vastaavalle kommenttoijalle ”impulssina” kommenttiin vastaavan kommentin kirjoittamiseksi. Jokin ensimmäiseksi kirjoitetussa kommentissa on synnyttänyt sitä lukevassa kommenttoijassa reaktion, josta on seurannut toisen kommentin eli vastauksen kirjoittaminen ja sen julkaiseminen. Seuraavan kolmen esimerkin (esimerkit 47–49) avulla esitän kolmen kommentin ketjun, jossa ensimmäinen kommentti (esimerkki 47) on toiminut sitä seuraavan kahden kommentin (esimerkit 48 ja 49) kirjoittamisen alkusysäyksenä. Ensimmäisessä kommentissa kommenttoija kuvaa hänelle tutun lapsen kiusaamistilanteen käsittelyä koulussa. Seuraavassa esimerkissä 47 kommenttoija tuo esiin sen, miten opettajien käymät keskustelut osapuolten kesken eivät olleet auttaneet tilannetta, vaan kiusaamisen lopetti vasta vanhempien oma toiminta:

Esimerkki 47.

Läheisen lapsen kiusaamista ja sen käsittelyä koulussa seuranneena totean, että kiusaaminen loppui vasta siinä vaiheessa, kun kiusatun vanhemmat uhkasivat tehdä rikosilmoituksen poliisille. Monet keskustelut oli käyty sitä ennen ja ymmärrän opettajia, jotka käyvät sitä yhteishengessä kiusatun ja kiusaajan kanssa. Mutta se ei tehonnut tähän kiusaajaan, joka oli muuten korkeasti koulutettujen vanhempien lapsi ja elämä ulkoisesti raiteillaan.
(HS 16.2.2021)

Vastauksena tähän kommenttiin (esimerkki 48) kirjoittaja ikään kuin vahvistaa edellisen kommenttoijan negatiivista kokemusta osin palvelujärjestelmästä toteamalla, ettei mikään ole tänä päivänä muuttunut. Tätä näkemystään kommenttoija pyrkii tekemään validiksi kertomalla omasta henkilökohtaisesta kokemuksestaan, joka sijoittuu eri vuosikymmenelle. Kommenttoijan vastauksessa toistuu vanhempien oman toiminnan teema, jossa vanhemmat ottavan ikään kuin ”ohjaket” omiin käsiinsä kiusaamistilanteiden käsittelyssä ollessaan tyytymättömiä koulun toimintaan. Edellisen kirjoittajan (esimerkki 47) kokemus siitä, ettei läheisen lapsen kiusaamistilanne selvinnyt ammattilaisten tuen avulla herättää siihen vastaavan kommentin kirjoittajassa (esimerkki 48) samaistumisen kielteiseen kokemukseen.

Esimerkki 48.

Mikään ei ole koululaitoksessa eikä ihmisissäkään muuttunut. Oma kokemukseni perustuu 70-80 luvun vaihteeseen: suurehko kaupunki, melko suuri alakoulu. Lapsemme (11-12 v) menestyi koulussa erittäin hyvin, vähän liiankin, kun herätti kateutta joissain heikoimmin pärjäävissä kavereissa. Ei liioin ollut mitenkään ujo vaan erittäin avoin ja kavereita oli. Ei puhunut kiusaamisesta kotona mitään - vasta kesälomalla tädilleen. Fyysistä väkivaltaa ei ehtinyt tapahtua, vaikka kiusaajan (tytön) lähes aikuiset 'kaverit' terrorisoivat aikuisiakin ihmisiä kaupungilla. Mutta tavaroita vietiin, tönitettiin ja uhattiin pieksemisellä ja jopa tappamisella. Tämä johti siihen, että isoveljen kaverit saattoivat lapsemme kouluun ja koulusta. Rehtori nosti kädet pystyyn, kun soitimme. Jostain sain kiusaajan kotipuhelinnumeron ja soitin sinne. Äiti vastasi - puolusteli tottakai omaa lastaan. Totesin tylästi, että jos tyttänsä tai kaverit vielä uhkailevat tai sormellakaan koskevat lastamme takaan, että eivät tiedä mikä heihin osui(hymiö). En tiedä mitä olisin oikeasti tehnyt, jos tilanne olisi jatkunut mutta kiusaaminen kyllä tyrehtyi siihen. Opetus: kavereihin, jotka ovat lapsia hekin kuten kiusaaja ei pidä liikaa luottaa, ei liioin kouluun, joka on täysin hampaaton väkivallan edessä, myös opettajiin kohdistuvan. Vanhempien asia on pitää omiensa puolta, jos on resursseja. (HS 16.2.2021)

Kahden edellisen kommentin (esimerkit 47 ja 48) välinen intertekstuaalisuus vahvistuu jaetun kokemuksen myötä. Ensimmäisessä kommentissa (esimerkki 47) kirjoittaja kuvaa läheisen lapsen vanhempien toimintaa, johon toinen kommentoija (esimerkki 48) pystyy identifioitumaan. Tämän samaistumisen seurauksena kommentoija avaa henkilökohtaisen kokemuksensa. Viimeisessä kommentissa (esimerkki 49), kommentoija osoittaa myötämielisyyttään edellisen kommentoijan kuvaamasta toiminnasta (esimerkki 48). Tämän lisäksi kommentoija jakaa myös samankaltaisen kokemuksensa, joka osaltaan vahvistaa hänen ymmärrystään aikaisempien kommentoijien esiin tuomista ajatuksista.

Esimerkki 49.

Oikein toimittu. Systeemi on käytännössä se, että kun opettajat ja koulukuraattorit eivät saa tehtyä kiusaamistapauksille yhtään mitään, vanhemmat ovat pakotettuja toimimaan itse. Silloin voi tulla rumaa jälkeä, sillä kun

ihminen joutuu puolustamaan lastaan, ei ole tosipaikan tullen paljon mitään rajana. Tähän saakka asioita ei pitäisi ajaa, se pitäisi kaikkien ymmärtää. Itsekin olen mennyt koulun pihalle ja pyytänyt poikaani näyttämään sieltä kiusaajat. Sitten olen mennyt ja sanonut kylmästi, että kiusaaminen loppuu nyt tähän, ellette halua todellisia ikävyyksiä. Kiusaaminen loppui kuin seinään. Ihmettelen vain, miksei koulussa kyetty tai viitsitty kyetä samaan. Tulee mahdoton tilanne, jos kaikki vanhemmat käyvät koululla kurinpitotehtävissä, ja itsekin odotin kuukausia asioiden korjautumista ennen tuota provokaatiota. [...] (HS 16.2.2021)

Geneettisen kytkennän mukaisena impulssina voi siis mahdollisesti toimia jaettu kokemus. Kommentoijien välillä jaetut kokemukset sosiaalihuollon palvelujärjestelmästä tulivat esiin useimmiten koulukiusaamista kokeneiden vanhempien välillä. Vanhempien jakamia kokemukset olivat useimmiten negatiivisia, sillä kommenteissa esitettiin tyytymättömyyttä tilanteiden ratkaisemiseen. On kuitenkin huomioitava, että negatiivinen kokemus kiusaamistilanteen jatkumisesta on kiusatun lapsen vanhemmalta inhimillinen reaktio. Oman lapsen kiusaaminen voi olla todellinen kriisi myös vanhemmalle.

Vastapuheena koulun kiusaamisen vastaiseen toimintaan liittyville näkemyksille esiintyi koulua puolustavia puheenvuoroja. Näissä kommenteissa koetettiin havainnollistaa näkyvän toiminnan, kuten esimerkiksi opettajan puuttumattomuuden tilanteeseen, ”taakse” jääviä tekijöitä. Näitä saattoivat olla esimerkiksi opettajan toimivaltuudet, koulussa käytössä olevat resurssit, ongelmien monisyisyys tai ammattilaisten tekemän työn haastavuus. Osaltaan näiden tekijöiden esiin nostamisella vastapuheen keinoin pyrittiin näyttämään toteen se, ettei koulukiusaamistilanteiden ratkaisu ole ainoastaan opettajien toiminnasta kiinni. Seuraavassa esimerkissä 50 opettaja kuvaa kiusaamistilanteiden selvittämistä vaikeuttavia tekijöitä:

Esimerkki 50.

Opettajan kommentti. [...] Yksi ihan simppele asia, mikä huomattavasti helpottaisi oppilaiden kotiin soittamista, olisi työpuhelin. Koulussa saattaa olla yksi puhelin opehuoneessa 50 opettajalle. Toinen, mikä tekisi kiusaamistilanteiden selvittämisestä huomattavasti helpompaa ja tehokkaampaa olisi se, että joku henkilö olisi palkattu varta vasten niitä selvittämään.

Kesken oppitunnin opettajan on hankala käsitellä esim. jotain välituntitilannetta, kun 20 muuta lasta odottaa luokassa. [...] Kolmas asia on ainainen kiire. Jos aikeena on tehdä kuraattorin kanssa yhteistyötä, saattaa ensimmäinen yhteinen aika keskustelulle olla kolmen viikon päähän. Ja siitä kolmen viikon päähän tapaaminen vanhempien kanssa. Tämä on seurausta siitä, kun kuraattori hoitaa usean koulun asioita. Ja kaikki asiat tупpaavat olemaan akuutteja. [...] (HS 18.2.2021)

Koulun toimintaa puolustavissa puheenvuoroissa pyrittiin tekemään näkyväksi myös palvelujärjestelmän näkymättömiä rakenteita, jotka vaikuttavat konkreettiseen ammattilaisten tekemään työhön. Esimerkissä 50 opettaja pyrki havainnollistamaan muun muassa viranomaisen välisen yhteistyön haasteita. Kyseinen opettaja kuvaa moniammatillisten tapaamisten järjestämisen vaikeutta, mikä johtuu osin palvelujärjestelmän rakenteesta, jossa yksi kuraattori vastaa useamman koulun oppilaiden asioista samanaikaisesti. Tämän seurauksena akuuttienkin tilanteiden selvittämiseksi järjestetyt keskustelut voivat toteutua useamman viikon kuluttua. Vastapuhetta esittivät pääsääntöisesti kouluissa työskentelevät henkilöt, mutta myös muut, kuten seuraava esimerkki 51 osoittaa:

Esimerkki 51.

Olen itse nyt lukion abivuodella. Se mitä te aikuiset ette täällä kommentoissa tiedä on se, etteivät opettajat enää nykyään uskalla puuttua kiusaamiseen. Jo lapselle huutamisesta voi menettää työpaikkansa, huolimatta siitä onko tämä lapsi kiusaaja vai ihan kiltti oppilas. Yläkoulussani eräs opettaja repäisi toisen oppilaan toisen kimpusta pois, joku sattui saamaan tapahtuman videolle ja opettaja sai potkut ja kiusaaminen jatkui. Tietysti lapsiin ei saisi käydä käsiksi mutta olisiko opettajan täytynyt vain seurata tappelua vierestä. Minun puolestani opettajille täytyisi antaa enemmän valtaa puuttua asioihin, niinkuin ennenvanhaan. (HS 15.1.2021)

Edellisessä esimerkissä 51 lukion opiskelija asettuu ammattilaisia syyllistävää diskurssia vastaan. Opiskelija käyttää muista kommentoijista termiä *te aikuiset* ja korostaa, etteivät muut kommentoijat ymmärrä koulussa tapahtuvia tilanteita, joihin puuttumattomuudesta he arvostelevat muun muassa opettajia. Tämänkin voidaan katsoa olevan ikään kuin ”näkymättömän” näkyväksi tekemistä eli opiskelija tuo esiin kommentissaan jotain sellaista,

mitä muut kommentoijat eivät hänen mukaansa tiedä. Opiskelijan kommentissa vastapuheella asettaudutaan vallitsevaa näkemystä vastaan myös konkretisoimalla asetelmaa hänen ja muiden kommentoijien välillä. Opiskelija kertoo heti kirjoituksen alussa olevansa lukiossa, jonka jälkeen hän tekee eron itsensä ja muiden kommentoijien välille. Aina näkemykset sosiaalihuollon palvelujärjestelmästä eivät olleet pelkästään negatiivisia. Seuraavien esimerkkien 52 ja 53 avulla esitän kahden kommentin välisen intertekstuaalisen geneettisen kytkennän. Seuraavassa esimerkissä 52 kommentoija reflektoi verkkoartikkelissa esitettyä lastensuojelun avohuollon asiakasmitoitusta:

Esimerkki 52.

”Lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijällä on Helsingissä asiakkaan keskimäärin 35 ja sijaishuollon työntekijällä 30 lasta” Tämäkö on siis valtakunnallisesti hyvä tilanne? Tuntuu kyllä isolta määrältä haastavia lapsia perheineen per työntekijä. Onko yhdellä ihmisellä mahdollisuus todella tukea ja seurata näin monen lapsen elämää niin että lapset saavat tarvitsemansa avun ja ongelmiin voidaan reagoida ajoissa? (HS 18.12.2020)

Toinen kommentoija vastaa edellisen esimerkin 52 kommenttiin seuraavassa esimerkissä 53:

Esimerkki 53.

Veikkaan, että on. Sosiaalityöntekijällä voi olla pahimmillaan yli 50 asiakkuutta hoidettavana ja se on määränä aivan liikaa. Työpäiviä kuukaudessa on noin 21,5 ja jos lapsia on enemmän kuin 21, niin aikaa jää alle päivä yhden asiakkuuden hoitamiseen. Tunnetusti työpäivän osuudesta noin 80 % kuluu oikeisiin töihin. Miettikääpä kuinka hyvin itse pystyisit asiaa hoitamaan. Minä en pystyisi. (HS 18.12.2020)

Tässäkin esimerkissä vastauskommentissa (esimerkki 53) vahvistetaan edellisen kirjoittajan kokemusta. Tässä esimerkissä kokemukset ei kuitenkaan ole suoraan henkilökoh-
taisia tai kielteisiä. Asiakasmitoitus koetaan yksittäiselle sosiaalityöntekijälle liian suurena ja samalla ymmärretään sen vaikutus sosiaalityöntekijöiden mahdollisuuksiin toteuttaa työtehtäviään. Asiakasmitoitusta ei myöskään nähdä suoraan työntekijästä johtuvana, eikä kommenteissa syyllistetä yksittäisiä sosiaalityöntekijöitä. Kommentit ovat

geneettisen kytkennän avulla sidoksissa toisiinsa, mutta toisaalta ne voidaan nähdä myös vastapuheena, joka osin puolustaa sosiaalihuollon palvelujärjestelmän työntekijöitä. Vastapuheessa vedotaan toisia kommentoijia asettautumaan sosiaalityöntekijän asemaan, joka osaltaan pyrkii tekemään sosiaalityöntekijöiden tekemästä työstä inhimillisesti ymmärrettävämpää.

11 Johtopäätökset

Tämän maisterintutkielman tutkimustehtävänä on ollut selvittää, mitä sosiaalihuollon palvelujärjestelmästä kirjoitetaan Helsingin Sanomien Koskelan henkirikosta käsittelevissä verkkokeskusteluissa. Tutkimusaineiston perusteella Koskelan henkirikosta käsittelevä keskustelu sosiaalihuollon palvelujärjestelmästä osoittautuu pääosin koulua koskevaksi kritiikiksi. Osaltaan tähän saattoi vaikuttaa se, että tutkimusaineistoni verkkoartikkeleissa oli eniten koulua käsitteleviä artikkeleita ja se, että Koskelan henkirikoksen uutisoinnissa on tuotu vahvasti esiin uhrin kokema pitkään jatkunut koulukiusaaminen. On kuitenkin huomionarvoista, että myös muita teemoja käsittelevien verkkoartikkelien alla käydyissä keskusteluissa esiin nousivat useimmiten kouluun kohdistetut heikoudet kiusaamistapausten selvittämisessä. Useimmiten ne liitettiin koulun henkilöstöön ja siihen, miten esimerkiksi kiusaamiseen puututaan kouluissa siellä työskentelevien ammattilaisten toimesta. Tämä toistui myös koulukiusaamista kokeneiden ja heidän vanhempiansa kokemuksissa. Tätä vastaan asettuivat vastapuheen keinoin opettajat, jotka puhuivat tekijöistä, jotka vaikeuttavat tilanteiden ratkaisemista.

Pitkään jatkuneen koulukiusaamisen lisäksi uhrin kerrottiin olevan kodin ulkopuolelle sijoitettu lastensuojelun asiakas. Lastensuojelua koskevassa keskustelussa tulivat esiin kommentoijien näkemykset siitä, miten yksityisten palveluntuottajien ylläpitämien lastensuojelulaitosten toiminnan tarkoituksena on taloudellinen tuotto lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamisen sijasta. Lastensuojelulaitosten toimintaa käsittelevässä keskustelussa oli kuitenkin myös nähtävissä kannanottoja, joiden tarkoituksena oli tuoda esiin lastensuojelun sijaishuoltotyön haastavuus.

Helsingin Sanomien verkkopalvelussa keskustelea laaja joukko erilaisista taustoja ja kokemuksia omaavia kommentoijia. Jokainen heistä tuo keskusteluun oman näkemyksensä. Toisinaan näkemykset kohtaavat ja yhdistävät kirjoittajien mielipiteet jaetuiksi

käsityksiksi. Joskus ne vaikuttavat lisäävän etäisyyttä kommentoijien välille. Pöyhtäri, Haara ja Raittila (2013) sekä Kangaspunta (2014) ovatkin sitä mieltä, ettei julkisen keskustelun tavoitteena ole yhteisenymmärryksen muodostuminen. Tärkeää on se, että erilaiset keskustelijat pääsevät verkossa käydyn keskustelun avulla kohtaamaan toisensa. Uutismedioiden verkkopalvelut voivat olla merkityksellisiä kohtaamispaikkoja, jotka tarjoavat mahdollisuuden ottaa osaa yhteiskunnalliseen keskusteluun. Sallin ja Vesan (2013) ajatusten mukaisesti pidän tärkeänä eri medioiden julkaisemien verkkoartikkeleiden toimintaa ikään kuin ”alustana” niistä tai niiden seurauksena syntyvälle keskustelulle. Kommentoijat eivät aina suoraan kommentoi näkemyksiään verkkoartikkeleiden sisällöistä. He käyvät läpi kokemuksiaan ja ajatuksiaan, joiden esiin tuominen on voinut olla osaltaan niiden ja artikkelien sisältöjen reflektoinnin seurausta. Siksi verkkoartikkeleista käydyt keskustelut saattavat muodostua sisällöiltään vielä rikkaammiksi kuin itse verkkoartikkelit.

Verkkokeskusteluita käydään kommentoimalla. Tämän lisäksi niitä on mahdollista lukea ilman, että keskusteluun osallistutaan konkreettisesti. Aina kommentoijat eivät osoita kommenttiaan suoraan toiselle kommentoijalle. Kommenttiketjujen keskustelulliset piirteet näkyivät selkeimmin tilanteissa, joissa kommentoija vastasi toisen kommentoijan kommenttiin. Kommentoijat käyttivät kommenteissaan erilaisissa keskustelun keinoja, joista yhtenä olen tarkastellut vastapuhetta. Vastapuhetta voidaan esittää yksittäiselle kommentoijalle tai yleisemmin hallitsevaa näkemystä vastaan esittämällä siitä eriävä mielipide. Ikään kuin kannanottona siitä, että ongelmallisina nähdylle tilanteille voi olla useampia selityksiä. Hakala ja Vesa (2013) ovat havainnollistaneet verkkokeskusteluissa tapahtuvaa viestintää disseminaatiologiikkaa hyödyntäen. Sen mukaisesti on tärkeää, että yhteiskuntaa koskevista asioista voidaan keskustella myös kriisitilanteissa verkkoalustoilla, jotka mahdollistavat sen, että erilaiset ajatukset ja ideat pääsevät leviämään.

Brossoie, Roberto ja Barrow (2012) esittävät kommentoinnin mahdollisuutena lisätä yksilöiden ymmärrystä jostakin ilmiöstä. Mielestäni olisikin tärkeää, että keskusteluun sosiaalihuollon palvelujärjestelmän tilasta sekä lapsille ja nuorille suunnatuista palveluista osallistuisivat itse lapset ja nuoret, heidän vanhempansa, näissä palveluissa työskentelevät ammattilaiset sekä entiset työntekijät ja palveluita joskus käyttäneet asiakkaat. Jokainen yksilö tarkastelee asioita omasta positiostaan käsin, jolloin keskustelun moniäänisyys mahdollistaa useamman eri näkökulman huomioimisen. Tässä tutkielmassa

sosiaalihuollon palvelujärjestelmää koskevaan keskusteluun osallistuivat palveluiden entiset asiakkaat, entiset oppilaat ja lastensuojelun asiakkaat, vanhemmat, ammattilaiset ja kiusaamista sivusta seuranneet. Tämän lisäksi keskusteluihin osallistuivat monet kommentoijat, joiden positiota tutkittavaan ilmiöön ei ollut mahdollista tunnistaa.

Intertekstuaalisuuden ja vastapuheen käsitteiden hyödyntämisen avulla minun on ollut mahdollista tarkastella kommenttien välisiä suhteita. Näiden suhteiden tarkastelu on tarjonnut mahdollisuuden pyrkiä löytämään sosiaalihuollon palvelujärjestelmää koskevasta keskustelusta jotain sellaista, joka ei välttämättä pelkästään kommentin lukemisen avulla löytyisi. Intertekstuaalisuus ja kommenttien tekstienvälisyys oli vahvimmin nähtävissä, kun toinen kommentoija vastasi toiseen kommenttiin. Koulukiusaamista kokeneiden vanhempien välillä käytyiin paljon sellaista keskustelua, joissa kommentti osoitettiin suoraan toiselle kommentoijalle. Vaikka vanhempien kokemukset olivat pääosin negatiivisia voi niiden jakaminen olla yksilön kannalta merkityksellistä. Toisen samankaltainen kokemus ei poista omaa kielteistä kokemusta. Kuitenkin se, että tietää jonkun kokeneen samaa, voi tarjota mahdollisuuden kokea, ettei ole tilanteessa yksin.

Tutkimusaineistooni liittyvänä heikkoutena voidaan pitää sitä, että se perustuu tiettyyn ajanjaksoon. Palvelujärjestelmästä käytävää keskustelua olisi mielenkiintoista analysoida tulevaisuudessa, kun tapahtuneeseen liittyvät selvitykset tai rikosoikeudelliset tutkinnat ja oikeudenkäynnit ovat valmistuneet. Olen käyttänyt tutkimusaineistoni analysoinnissa laadullista sisällön erittelyä ja sisällönanalyysiä. Sisällön erittelyn avulla olen saanut laajan aineiston pilkottua hallittavampaan muotoon muun muassa verkkokeskusteluiden teemojen muodostuksen avulla. Tutkimusaineisto on ollut laaja ja sisällön erittelyn ja -analyysin avulla olen pelkistänyt sitä, jotta aineisto on muovaantunut tulkittavammaksi. Koen, että nämä tutkimusmenetelmät ovat sopineet laajan tutkimusaineiston käsittelyyn. Tutkimuksen tekijänä olen tehnyt valintoja ja tiedostan, että tekemäni valinnat ovat jättäneet jotain muuta ulkopuolelle. Jotain sellaista, jota joku toinen olisi voinut pitää merkityksellisenä. Koen, että yhtenä tutkimukseni heikkoutena voidaan pitää sitä, että tutkiesani Helsingin Sanomien verkkopalvelussa käytyä keskustelua, en ole mahdollisesti tavoittanut kaikkia tutkimusaiheeni kannalta oleellisia henkilöitä. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi juuri nyt koulua käyvät lapset ja nuoret, jotka voisivat kertoa jotain oleellista koulukiusaamisesta. Helsingin Sanomat on mahdollisesti verkkopalveluna ja mediana

sellainen, joka ei saavuta tätä kohderyhmää. Ennen tutkimusaineistoni keräämistä en kuitenkaan voinut tietää, mitä kaikkea se pitää sisällään.

Tutkimustulosten perusteella näen tarpeen koulujärjestelmän tilaa kartoittavalle tutkimukselle, joka huomioisi myös lasten ja nuorten äänen. On selvää, etteivät lapset ja nuoret elä irrallaan muusta yhteiskunnasta. Yhteiskunnalliset tapahtumat ja kriisit koskettavat myös heitä. Onkin tärkeää, että myös heille tarjotaan foorumeita, joilla he voivat tulla kuulluiksi. Tutkimustulosteni perusteella merkityksellistä olisi tutkia myös KiVa Koulu-toimenpideohjelman sopivuutta kiusaamistilanteiden ratkaisemiseen ja sitä, millaisiin kiusaamistilanteisiin toimenpideohjelman sisältämät toimenpiteet sopivat. Kommentoijat näkevät toimenpideohjelmaan kuuluvan selvityskeskustelun ongelmallisena kiusaamisen uhrin näkökulmasta. Olisikin tärkeää selvittää, miten näihin selvityskeskusteluihin osallistuvat lapset ja nuoret kokevat ne. Lasten ja nuorten elinympäristöt ovat jatkuvassa muutoksessa, jolloin myös kiusaamisentavat muuttuvat. Tämän seurauksena kiusaamiseen puuttumisen keinojen kehittämisen tarvetta tulisi tarkastella muutoksen mukana.

Lähteet

- Aluehallintovirasto (2021a). Sosiaali- ja terveystalvet. Viitattu 23.2.2021
<https://avi.fi/tietoa-meista/tehtavamme/sosiaali-ja-terveystalvet>
- Aluehallintovirasto (2021b). Opetustoimi. Viitattu 23.2.2021
<https://avi.fi/tietoa-meista/tehtavamme/opetus-ja-kulttuuri/opetustoimi>
- Brossoie, Nancy, Roberto, Karen A., Barrow Katie M. (2012). Making Sense of Intimate Partner Violence in Late Life: Comments From Online News Readers, *The Gerontologist*, Volume 52, Issue 6, 792–801
- Corbin, Juliet & Strauss, Anselm (2012). Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory. SAGE E-Books.
- Drisko, James & Maschi, Tina (2015). Content Analysis. New York: Oxford University Press. E-kirja.
- Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia (2018). Eduskunnan oikeusasiamiehen tarkastus Nuorten Ystävät – palvelut Oy:n koulukoti Pohjolakotiin 17.-18.4.2018. EOAK/1353/2018.
- Glaser, Barney & Strauss, Anselm (1967). The discovery of grounded theory. Chicago: Aldine.
- Hakala, Salli & Vesa, Juho (2013). Verkkokeskustelut ja sisällön erittely. Teoksessa Salla-Maaria Laaksonen, Janne Matikainen & Minttu Tikka (toim.) Otteita verkosta – Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. Tampere: Vastapaino. E-kirja.
- HE 130/2013. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain 29 §:n muuttamisesta
- Helsingin kaupunki (2009). Helsingin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2009–2012. Tiivistelmä. Viitattu 20.2.2021
<https://www.hel.fi/static/helsinki/strategiaseminaari2012/Ingervo.pdf>
- Helsingin opetusvirasto (2012). Hyvinvointia moniammatillisella yhteistyöllä. Helsingin kaupungin opetusviraston julkaisusarja B2:2012. Viitattu 20.2.2021
<https://docplayer.fi/990591-Hyvinvointia-moniammatillisella-yhteistyolla.html>
- Helsingin Sanomat (31.8.2018). *Väkisin riisuttamista, tahallaan ärsyttämistä ja mieli- valtaisia rangaistuksia – nuoret kertovat tarkastusraportissa Muhoksen koulukodin karusta arjesta*. Saatavilla: <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005809925.html> (Luettu 22.2.2021)
- Helsingin Sanomat (15.5.2019). *HS:n artikkeleiden kommentoinnissa otetaan käyttöön omalla nimellä kirjoittaminen*. Saatavilla: <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006105996.html> (Luettu 15.2.2021)

Helsingin Sanomat (9.12.2020). *Kolmea 16-vuotiaasta poikaa epäillään samanikäisen pojan murhasta Helsingissä – Uhri löydettiin Koskelan sairaalan lähistöltä kolmen päivän kuluttua*. Saatavilla: <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000007671207.html> (Luettu 15.2.2021)

Helsingin Sanomat (15.1.2021). *Koskelan henkirikoksen uhria kiusattiin alakoulusta lähtien – Koulukaverit kertovat, millaisia uhriin päiväkodissa tutustuneet epäillyt ovat*. Saatavilla: <http://www.hs.fi/kaupunki/art-2000007741312.html> (Luettu 17.2.2021)

Hurtig, Johanna & Laitinen, Merja (2002). Paha ihmisyyden ja ammatillisen auttamisen haasteena. Teoksessa Laitinen, Merja & Hurtig, Johanna (toim.) *Pahan kosketus*. Jyväskylä: PS-kustannus

Ilta-lehti (9.12.2020). *Kolmen 16-vuotiaan epäillään murhanneen ikätoverinsa Helsingissä*. Saatavilla: <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/7f2b4493-ae2e-4e7c-b082-0bbfca5af966> (Luettu 16.2.2021)

Juhila, Kirsi (2004). Leimattu identiteetti ja vastapuhe. Teoksessa Jokinen Arja, Huttunen Laura & Kulmala Anna (toim.) *Puhua vastaan ja vaieta*. Helsinki: Gaudeamus, 20–32

Jokinen Arja, Huttunen Laura & Kulmala Anna (toim.) (2004). *Puhua vastaan ja vaieta*. Helsinki: Gaudeamus

Kaleva (20.9.2018). *Saarikko lupasi tuntuvia parannuksia lastensuojelun palveluun ja valvontaan – Pohjolake on ministerin toimivallan ulottumattomissa*. Saatavilla: <https://www.kaleva.fi/saarikko-lupasi-tuntuvia-parannuksia-lastensuojelu/1769536> (Luettu 1.3.2021)

Kananoja, Aulikki & Karjalainen, Pekka (2017). Hyvinvoinnin edistäminen ja yhteistyö sosiaalipolitiikan uusissa rakenteissa. Teoksessa Kananoja Aulikki, Lähteinen Martti & Marjamäki Pirjo (toim.) *Sosiaalityön käsikirja*. Helsinki: Tietosanoma

Kananoja, Aulikki, Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (toim.) (2017). *Sosiaalityön käsikirja*. Helsinki: Tietosanoma

Kangaspunta, Veera (2016). Talvivaara ja kommentteissa keskustelevat julkiset: Keskusteluanalyttinen menetelmäkokeilu verkkouutisten kommentoinnista. *Media & Viestintä*, 39(1), 24–54

Kangaspunta, Veera (2020). Verkkouutisten kommentit julkisen osallistumisen muotona ja julkisen rajapinnoilla. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Vantaa: PunaMusta Oy – Yliopistopaino

KiVa Koulu (2021). *Avain Kivaan Kouluun -opas*. Saatavilla: <https://www.kiva-koulu.fi/uploads/2020/08/3446a8cf-avain-kivaan-kouluun.pdf> (Luettu 20.6.2021)

KMT – Kansallinen Mediatutkimus (2018). KMT 2018 lukijamäärät ja kokonaistavoitavuudet. Viitattu 15.2.2020
<http://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2019/06/KMT-2018-lukijamäärät.pdf>

Komazec, Stephanie & Farmer, Clare (2021). Family violence homicide in Australia: the effect of victim/offender gender on social media commentary, *Journal of Gender Studies*, 30:1, 4-17

Kuntalehti (2021). *Suomalaiset entistä tyytyväisempiä sote-palveluihin ja palveluihin pääsyyn*. Saatavilla: <https://kuntalehti.fi/uutiset/suomalaiset-entista-tyytyvaisempia-sote-palveluihin-ja-palveluihin-paasyyn/> (Luettu 18.3.2021)

Kuntaliitto (2020b). Kuntalaistutkimus 2020: Kuntalaiset ja kunnalliset palvelut 2020. Saatavilla: <https://www.sttinfo.fi/data/attachments/00045/97ff2d2b-6e7d-445c-9c17-1f0705587b8e.pdf> (Luettu 18.3.2021)

Kuntaliitto (2020a). Kuntalaistutkimus 2020: Kuntalaiset ja sote-palvelut 2020. Saatavilla: <https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Kuntalaiset%20ja%20sote-palvelut%202020.pdf> (Luettu 18.3.2021)

Kuula, Arja (2011). Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino. E-kirja

Laitinen, Merja & Hurtig, Johanna (toim.) (2002). Pahan kosketus. Jyväskylä: PS-kustannus

Laihiala, Tuomo & Ohisalo, Maria (2017). Sosiaalipummit leipäjonossa? Kansalaisten käsityksiä huono-osaisten ansaitsevuudesta. Teoksessa Juho Saari (toim.) Sosiaaliturvariippuvuus. Sosiaalipummit oleskeluyhteiskunnassa. Tampere University Press, 233–258

Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (2009). Tabujen kahleet. Tampere: Vastapaino

Lauerma, Hannu (2014). Hyvän kääntöpuoli. Helsinki: WSOY

Makkonen, Anna (2006). Onko intertekstuaalisuudella mitään rajaa? Teoksessa Auli Viikari (toim.) Intertekstuaalisuus. Suuntia ja sovelluksia. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 9–30

Moilanen, Raija (2012). Otsikot ojennukseen. Kielikello. Kielenhuollon tiedotuslehti. 1/12

Mäntynen, Anne, Shore, Susanna & Solin, Anna (2006). Genre – tekstilaji. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura

Oikeusministeriö (2009). Jokelan koulusurmat 7.11.2009. Tutkintalautakunnan raportti. Oikeusministeriön julkaisuja 2009:2

Oikeusministeriö (2013). 8-vuotiaan lapsen kuolemaan johtaneet tapahtumat. Oikeusministeriön julkaisuja ja ohjeita 32/2013

Pösö, Tarja (2009). Sosiaaliset ongelmat ja hyvän olon tunne. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (Toim.) Tabujen kahleet. Tampere: Vastapaino, 153–163

Pöyhtäri, Reeta, Haara, Paula & Raittila, Pentti (2013). Vihapuhe sananvapautta kaventamassa. Tampere: University Press.

Riskos, Kyriakos, Dekoulou, Paraskevi & Tsourvakas, George (2019). User interactivity in online newspapers: Exploring the relationship between content features and user response. *Newspaper research journal*, 2019-06, Vol.40 (2), 155–176

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006). Aineisto- ja teorialähtöisyys. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaristo. Viitattu 30.3.2021 https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_3.html

Saari, Juho (2019). Hyvinvointivaltio eriarvoistuneessa yhteiskunnassa. Toimi-hankkeen selvityshenkilön raportti

Solin, Anna (2006). Genre ja intertekstuaalisuus. Teoksessa Anne Mäntynen, Susanna Shore & Anna Solin (toim.) Genre – tekstilaji. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura

Sainio, Miia (2014). KiVa Koulu® -ohjelma suomalaisissa peruskouluissa: Miten ohjelmaa toteutetaan tai miksi sitä ei käytetä? Saatavilla: <https://www.kivakoulu.fi/uploads/2020/03/6115111d-kiva-koulu-ohjelma-suomalaisissa-peruskouluissa-2.pdf>

Saukkonen, Pauli (2011). Maailman hahmottaminen teksteinä. Tekstirakenteen ja tekstilajien teoriaa ja analyysia. Helsinki: Yliopistopaino.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2013). Toimiva lastensuojelu -selvitysryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:19

Sosiaali- ja terveysministeriö (2021a) Lastensuojelulain muutokset 1.1.2020. Viitattu 22.2.2021. <https://stm.fi/lastensuojelulain-muutokset>

Sosiaali- ja terveysministeriö (2021b). Palvelut lapsiperheille. Viitattu 3.3.2021 <https://stm.fi/palvelut-perheille>

Sosiaali- ja terveysministeriö (2021c). Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmä ja vastuu. Viitattu 23.2.2021 <https://stm.fi/sotepalvelut/jarjestelma-vastuut>

Sosiaali- ja terveysministeriö (2021d). Sosiaalipalvelut. Viitattu 23.2.2021 <https://stm.fi/sosiaalipalvelut>

Talentia (2016). Tyttö, joka muutti lakeja ja järjestelmää. Talentia-lehti. Viitattu 21.2.2021 <https://www.talentia-lehti.fi/tytto-joka-muutti-lakeja-ja-jarjestelmaa/>

Tammi, Pekka (2006). Tekstistä, subtekstistä ja inteertekstuaalisista kytkennöistä. Teoksessa Auli Viikari (toim.) Intertekstuaalisuus. Suuntia ja sovelluksia. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 59–103

Valtioneuvosto (2021a). Kansallinen lapsistrategia. VALTIONEUVOSTON JULKAISUJA 2021:8

Valtioneuvosto (2021b). "Uudella komiteatyön mallilla vahvistetaan valmistelun avoimuutta, osallisuutta ja laajaa tietopohjaa". Viitattu 24.2.2021

<https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma/parlamentaariset-komiteat>

Van der Wurff, Richard, & Schoenbach, Klaus (2014). Civic and citizen demands of news media and journalists: What does the audience expect from good journalism? *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 91, 433-451

Viikari, Auli (toim.) (2006). Intertekstuaalisuus. Suuntia ja sovelluksia. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura

Yle uutiset (12.9.2018). *Yllätystarkastus paljasti lukuisia epäkohtia koulukodissa – Pohjolakodin johtajan mukaan ongelma on osin laissa, lapsiasiavaltuutettu varoittaa lain yläpuolelle asettumisesta*. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-10397919> (Luettu 22.2.2021)

Yle uutiset (20.9.2018). *Pohjolakoti-tapaus johtamassa lain muutoksiin: jatkossa myös lapsia kuultava*. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-10414501> (Luettu 1.3.2021)

Yle uutiset (10.12.2020). *16-vuotiaat Koskelan murhasta epäillyt vangittiin – poliisi: tapahtumia mahdollisesti todistanut nainen on tavoitettu*. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-11758033> (Luettu 16.2.2021)

Yle uutiset (1.2.2021). *Poliisi on aloittanut esiselvityksen Koskelan henkirikoksen taustoihin liittyen – selvityksen alla on lastensuojelun ja koulun toiminta*. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-11765732> (Luettu 15.2.2021)

Yle uutiset (12.2.2021). *Ylen tiedot: Viranomaiset pettivät Koskelan surman uhrin – lastenkoti ei etsinyt poikaa vaikka vanhemmat pyysivät, koulusta paljastui puutteita*. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-11778420> (Luettu 16.2.2021)